

HYVÄN VARHAISKASVATUKSEN OPETTAJAN RESEPTI

Varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkemyksiä opettajan ominaisuuksista ja toiminnasta

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Sosionomikoulutus

Syksy 2021

Hannes Leminen

Emmi Pönniö

Sosionomikoulutus

Tiivistelmä

Tekijä Hannes Leminen, Emmi Pönniö

Vuosi 2021

Työn nimi Hyvän varhaiskasvatuksen opettajan resepti – Varhaiskasvatuksen
työntekijöiden näkemyksiä opettajan ominaisuuksista ja toiminnasta

Ohjaaja Liisa Harakkamäki

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millainen on hyvä varhaiskasvatuksen opettaja. Laadullisessa tutkimuksessa selvitettiin, millaisia asioita varhaiskasvatuksen opettajat, hoitajat sekä avustajat pitävät tärkeinä varhaiskasvatuksen opettajan ominaisuuksissa ja toiminnassa sekä mitä he toivovat varhaiskasvatuksen opettajalta. Kyselyn tuloksista tehtiin Hyvän varhaiskasvatuksen opettajan resepti -julistte, jonka tarkoituksena on, että päiväkodin työntekijät näkevät konkreettisesti, millainen hyvä varhaiskasvatuksen opettaja on heidän mielestään ja mitä häneltä toivotaan. Tutkimus tarjosi mahdollisuuden päiväkotiarjen ja työyhteisön kehittämiseen.

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi eteläsuomalainen kunta. Yhteyshenkilönä oli päiväkodin johtaja, jonka alaisuudessa oleviin kolmeen päiväkotiin laadittiin digitaalinen kysely tutkimusaiheesta. Tutkimusaineisto muodostui 11 varhaiskasvatuksen kasvattajan vastauksista kyselyyn, joka toteutettiin 30.9.–15.10.2021. Aineiston analyysissä käytettiin teemoittelua. Analyysissä muodostui kahdeksan teemaa, jotka luokiteltiin kahden yläkäsitteen alle: Henkilökohtaiset ominaisuudet sekä Ammatillinen osaaminen.

Tutkimustulosten mukaan hyvän varhaiskasvatuksen opettajan henkilökohtaisia ominaisuuksia olivat asenne, persoona ja luovuus. Ammatilliseen osaamiseen kuuluivat ammattitaito, vuorovaikutustaidot, lapsilähtöisyys, työssä kestävyys sekä yhteistyöosaaminen. Johtopäätöksenä todetaan, että hyvällä varhaiskasvatuksen opettajalla on sekä henkilökohtaisia ominaisuuksia että ammatillista osaamista, joita hän hyödyntää toiminnassaan. Lapset ovat hänen kaiken toimintansa keskiössä.

Avainsanat varhaiskasvatus, varhaiskasvatuksen opettaja, ammatillisuus, osaaminen, ominaisuudet

Sivut 63 sivua ja liitteitä 4 sivua

Degree Programme in Social Services

Abstract

Authors Hannes Leminen, Emmi Pöniö

Year 2021

Subject A recipe for a good ECEC teacher – Early childhood education and care staff's views on the characteristics and activities of a teacher

Supervisor Liisa Harakkamäki

The aim of the thesis was to find out what a good ECEC teacher is like. The qualitative study found out what kind of things ECEC teachers, practical nurses and assistants consider important in the characteristics and activities of an ECEC teacher and what they wish from an ECEC teacher. The results of the survey were turned into a poster: Recipe for a good ECEC teacher. The purpose of the poster is that the daycare staff concretely see what they think a good ECEC teacher is like and what they wish from ECEC teacher. The study provided an opportunity to develop the everyday life and the working community of the daycare centre.

This thesis was commissioned by a municipality in southern Finland and the contact person was a daycare centre manager. Three daycare centres in the municipality were sent a digital survey on the research topic. The research material consisted of the responses of 11 early childhood educators. The survey was conducted during 30 September – 15 October 2021. The data were analyzed by thematizing. The analysis resulted in eight themes, which were classified under two superordinate concepts: personal qualities and professional competence.

The results showed that the personal qualities of a good ECEC teacher were attitude, personality, and creativity. Professional competence included professional skills, interaction skills, child-orientation, endurance at work and co-operation skills. The study concludes that good ECEC teachers have both personal qualities and professional competencies which they use in their work. Children are in the center of all teacher activity.

Keywords early childhood education and care, ECEC teacher, professionalism, competence, qualities

Pages 63 pages and appendices 4 pages

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Hyvä varhaiskasvatus.....	3
2.1	Varhaiskasvatus – opetuksen, kasvatuksen ja hoidon kokonaisuus	3
2.2	Varhaiskasvatuksen pedagogiikka.....	5
2.3	Hyvä arki	7
3	Hyvä varhaiskasvatuksen opettaja	9
3.1	Varhaiskasvatuksen opettaja	10
3.1.1	Kelpoisuus ja osaaminen	11
3.1.2	Koulutus ja eri koulutustaustojen vahvuudet	12
3.2	Hyvän varhaiskasvatuksen opettajan osaaminen ja ominaisuudet	14
3.2.1	Teoreettinen ja käytännöllinen osaaminen.....	14
3.2.2	Vuorovaikutus ja osallisuus	16
3.2.3	Yhteistyöosaaminen.....	18
3.2.4	Henkilökohtaiset ominaisuudet.....	19
3.2.5	Läsnäolo ja sitoutuminen	22
3.3	Ammatillisuus, ammatti-identiteetti ja ammatillinen itsetunto.....	23
4	Aiemmat tutkimukset	25
5	Tutkimuksen toteutus.....	26
5.1	Lähtökohdat, tavoitteet ja tutkimuskysymykset	26
5.2	Aineiston hankinta kyselyllä.....	27
5.3	Aineiston analyysi.....	29
6	Tulokset.....	31
6.1	Henkilökohtaiset ominaisuudet	32
6.1.1	Asenne	32
6.1.2	Persoona	33
6.1.3	Luovuus.....	34
6.2	Ammatillinen osaaminen	35
6.2.1	Ammattitaito.....	35
6.2.2	Lapsilähtöisyys	36
6.2.3	Vuorovaikutustaidot.....	37

6.2.4	Työssä kestävyys	38
6.2.5	Yhteistyöosaaminen.....	39
6.3	Hyvän varhaiskasvatuksen opettajan resepti -juliste.....	40
7	Johtopäätökset.....	43
8	Pohdinta.....	46
8.1	Millainen on hyvä varhaiskasvatuksen opettaja?	46
8.2	Luotettavuus, eettisyys ja kestävä kehitys	49
8.3	Jatkotutkimusaiheet.....	53
8.4	Opinnäytetyöprosessi ja ammatillinen kasvu	55
	Lähteet.....	57

Liitteet

Liite 1	Aineistonhallintasuunnitelma
Liite 2	Kysely
Liite 3	Juliste

1 Johdanto

Mistä on hyvät varhaiskasvatuksen opettajat tehty, mistä on hyvät varhaiskasvatuksen opettajat tehty? Asenteesta, persoonasta, luovuudesta, vuorovaikutustaidoista.

Ammattitaidosta, lapsilähtöisyydestä, työssä kestävyydestä, yhteistyöosaamisesta. Niistä on hyvät varhaiskasvatuksen opettajat tehty! Opinnäytetyössämme lähdetään etsimään aitoa ja täyteläistä hyvän varhaiskasvatuksen opettajan reseptiä.

Lasten ensimmäiset elinvuodet ovat merkityksellisiä. Ensimmäisten viiden vuoden aikana lapsi oppii elämässään enemmän kuin minään muuna vastaavana ajanjaksona. (Hujala ym., 2007, s. 11) Useimmat lapset viettävät monta vuotta suureksi osaksi päiväkodissa, joten ei ole yhdentekevää, millaista siellä on. Päiväkodin aikuiset jättävät jälkensä lapseen. (Kalliala, 2011, s. 5) Varhaiskasvattajilla on mahdollisuus vaikuttaa omalta osaltaan siihen, minkälainen tuleva sukupolvi tulee olemaan. He tutustuttavat lapset yhteiskunnan ja ympäristön normeihin, kulttuuriin, arvoihin sekä arjen taitoihin. Varhaiskasvattajat pystyvät vaikuttamaan siihen, miten tulevat sukupolvet näkevät esimerkiksi erilaisuuden, perheen, yhteisöllisyyden, koulutuksen tai työn. (Oulasmaa & Riihonen, 2013, s. 97)

Varhaiskasvatuksen opettaja on pedagoginen johtaja työyhteisössään (Pesonen, 2020, s. 6). Opettaja toimii tiiminvetäjänä päiväkodin lapsiryhmän henkilöstölle. Hän käyttää koko tiimin osaamista, taitoja ja menetelmiä laadukkaan ja monipuolisen varhaiskasvatuksen toteuttamiseen. (Heinonen ym., 2016, s. 82) Tästä tärkeästä tehtävästä ja vastuusta johtuen on arvokasta, vastuullista sekä yhteiskunnallisesti merkityksellistä tutkia ja reflektoida hyvää varhaiskasvatuksen opettajuutta. Omaan ammatilliseen toimintaan pystyy vaikuttamaan parhaalla mahdollisella tavalla, kun tiedostaa työssä tarvittavan osaamisen, ominaisuudet, taustateoriat sekä asiakastoiveet ja on valmis kehittämään itseään niiden suuntaisesti.

Tutkimme opinnäytetyössämme varhaiskasvatuksen opettajien, hoitajien ja avustajien näkemyksiä siitä, millainen on hyvä varhaiskasvatuksen opettaja. Tarkoituksena on tehdä näkyväksi sekä hyvän varhaiskasvatuksen opettajan osaamiseen että toimintaan liittyviä piirteitä. Tahdomme omalta osaltamme olla vaikuttamassa siihen, että varhaiskasvatuksen opettajat ovat mahdollisimman hyviä työssään ja edistävät sosiaalisesti kestävästä kehitystä.

Pidämme tärkeänä, että perheille pystytään tarjoamaan tasa-arvoinen ja laadukas varhaiskasvatus, joka mahdollistaa elinikäisen oppimisen mahdollisuuden. Hyvään varhaiskasvatuksen opettajaan liittyviä asioita pystyy monelta osin soveltamaan myös varhaiskasvatuksen sosionomiin.

Opinnäytetyön toimeksiantaja oli eteläsuomalainen kunta ja yhteyshenkilönä päiväkodin johtaja, jonka alaisuudessa oleviin kolmeen päiväkotiin laadittiin digitaalinen kysely tutkimusaiheesta. Selvitimme, millaisia ominaisuuksia hyvällä varhaiskasvatuksen opettajalla on ja miten hän toimii. Suunnittelimme ja toteutimme tulosten ja johtopäätösten pohjalta Hyvän varhaiskasvatuksen opettajan resepti -julisteen.

Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä käsitellään hyvää varhaiskasvatusta ja hyvää varhaiskasvatuksen opettajaa. Sen jälkeen avataan aiempia tutkimuksia sekä kuvataan tutkimusten toteutus, aineiston hankinta ja analyysi. Tämän jälkeen esitellään tutkimustulokset ja johtopäätökset. Lopuksi pohditaan tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä, esitetään jatkotutkimusaiheita sekä arvioidaan opinnäytetyöprosessia.

2 Hyvä varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen opettaja luo toiminnallaan hyvää arkea. Pedagogiikka on olennainen osa varhaiskasvatuksen arkea ja varhaiskasvatuksen opettajan osaamista. Kaikilla lapsilla on lakisääteisesti oikeus laadukkaaseen pedagogiikkaan sekä tarvitsemansa pedagogisen tuen saamiseen (Sandberg, 2021, s. 63). Lapsen opetus, hoito ja kasvatus tapahtuvat arjen toistuvien rutiinien, erikseen suunniteltujen tuokioiden sekä pedagogisen toiminnan aikana (Sandberg, 2021, ss. 24–25). Tässä luvussa määritellään varhaiskasvatus sekä siellä toteutettava pedagogiikka ja hyvä arki.

2.1 Varhaiskasvatus – opetuksen, kasvatuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatus on lapsen suunnitelmallinen ja tavoitteellinen opetuksen, kasvatuksen ja hoidon muodostama kokonaisuus. Varhaiskasvatuksessa korostuu erityisesti pedagogiikka. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 § 2) Varhaiskasvatus kuuluu suomalaiseen koulutusjärjestelmään. Se on vaiheena tärkeä osa lapsen kasvua ja oppimista. Varhaiskasvatus on suunnattu 0–6-vuotiaille lapsille. (Opetushallitus, 2021) Se perustuu yhteiskunnallisesti sivistykseen (Pesonen, 2020, s. 11). Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan käytännön pienten lasten kasvatuksen lisäksi myös alan oppiainetta sekä tieteenalaa, joka tutkii alle kouluikäisiä lapsia. Varhaiskasvatus on tiedeperustana päiväkodin henkilökunnalle. (Hellström, 2010, s. 256)

Varhaiskasvatus toteutetaan ja varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan Opetushallituksen antaman valtakunnallisen määräyksen, varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden, mukaan. Varhaiskasvatuslaki ohjaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista. Varhaiskasvatuslaissa on säädetty varhaiskasvatuksen tavoitteista ja lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen. Valtakunnallinen ohjaus pyrkii luomaan kaikille varhaiskasvatuksessa oleville lapsille tasavertaiset edellytykset kokonaisvaltaiseen oppimiseen, kehitykseen ja kasvuun. Varhaiskasvatussuunnitelman perustana toimivat muutokset varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä ja lasten kasvuympäristössä. (Opetushallitus, 2018, s. 7)

Varhaiskasvatus pyrkii edistämään lapsen hyvinvointia kokonaisvaltaisesti (Pesonen, 2020, s. 6). Sen tavoitteena on tukea lasta kasvussa, kehityksessä ja oppimisessa.

Varhaiskasvatuksella edistetään lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä ehkäistään syrjäytymistä. Se mahdollistaa, että vanhemmat voivat osallistua työelämään tai opiskeluihin ja antaa tukea huoltajien kasvatustyöhön. (Opetushallitus, 2021)

Varhaiskasvatus on tärkeä yhteiskunnan tarjoama hyvinvointipalvelu perheille. Päiväkodin henkilöstö tapaa perheitä lähes päivittäin, jolloin varhaiskasvatuksen rooli on merkittävä perheiden elämässä. (Kangas ym., 2021, s. 26) Varhaiskasvatuksen tärkeä tehtävä linkittyy sekä lasten että perheiden sosiaalisen pääoman sekä yhteiskuntaan kiinnittymisen ja kuulumisen vahvistamiseen (Pesonen, 2020, s. 11).

Varhaiskasvatus on sekä opetusta, kasvatusta että hoitoa. Kun opettaja auttaa lasta tietojen ja taitojen kartuttamisessa ja käyttämisessä, opettaja vaikuttaa lapsen asenteisiin ja arvoihin ja osoittaa huolenpitoa lapselle. (Hännikäinen, 2013, s. 36) Opettaja tavoittaa lasten mielenkiinnon kohteet sekä oppimiseen innostavat tilanteet ja hyödyntää konkreettisia opetusmahdollisuuksia esimerkiksi toistamalla ja sanoittamalla lasten ilmaisuja, mallintamalla, selittämällä, antamalla neuvoja ja tekemällä kysymyksiä. (Hännikäinen, 2013, s. 34)

Kasvatuksessa opettaja välittää lapselle kulttuurisia arvoja ja lapsi oppii ottamaan vastuuta itsestään. Kasvatus vaikuttaa lapsen arvo- ja käyttäytymisjärjestelmän kehitykseen tarjoamalla lapselle kokemuksen, että häntä kunnioitetaan ja hänet hyväksytään. Hoito on lapsen terveyden ja fyysisen kasvun edistämistä huolehtimalla lapsesta arjen tilanteissa. Varhaiskasvatuksessa lapsen perushoitoon kuuluu lapsen auttaminen ja ohjaaminen ruokailussa, pukeutumisessa, hygieniaan liittyvissä asioissa ja lepohetkissä. Hoito on myös välittämistä eli tunnepohjaista hoitamista. (Hännikäinen, 2013, ss. 34–35)

Englanniksi varhaiskasvatus on *early childhood education and care* eli vapaasti suomennettuna varhaislapsuuden koulutus ja hoito (Hännikäinen, 2013, s. 30).

Varhaiskasvatus perustuu kunkin maan poliittiseen ja sosiaaliseen tilanteeseen sekä kulttuuriin tarpeisiin, jotka ovat kehittyneet maan historian ja prioriteettien kautta. Eri

maissa on erilaiset politiikat varhaiskasvatuksesta. (Phillipson ym., 2018, s. 239) Kaikilla mailla on omat tapansa toimia varhaiskasvatuksessa, joten käytämme opinnäytetyössämme suomalaista kirjallisuutta.

Varhaiskasvatuksen tavoitteet, käytännöt, aloittamisikä, tuntimäärät, henkilökunnan koulutus ja monet muut tekijät vaihtelevat maittain huomattavastikin, minkä johdosta lapsilla on erilaisia mahdollisuuksia ja tulevaisuuden näkymiä. Eri maiden varhaiskasvatuksessa on erilaiset opetussuunnitelmat ja pedagogiset lähestymistavat. Varhaiskasvatuksen opettajat ovat kouluttautuneet hyvin eri tasoisesti eri maissa. Pätevyysvaatimukset vaihtelevat ammatillisella tasolla suoritetusta tutkinnosta maisteritason jatkotutkintoon. Joissakin maissa koulutus vaihtelee lapsiryhmän iän mukaan. (Phillipson ym., 2018, ss. 243–246)

2.2 Varhaiskasvatuksen pedagogiikka

Pedagogiikka on ammattihenkilöstön toteuttamaa tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa, jonka tehtävänä on taata lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutuminen (Opetushallitus, 2018, s. 22). Pedagogiikalla tarkoitetaan kasvatuksen ymmärrystä (Kangas ym., 2021, s. 12). Se perustuu monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon (Opetushallitus, 2018, s. 22). Pedagogiikka on synonyymi kasvatustieteelle ja kasvatusopille. Se kuvaa myös kasvatustieteen opetusta ja tutkimusta ja sillä voidaan tarkoittaa tiettyjä kasvatusopillisia suuntauksia sekä yksittäisen henkilön kasvatus- tai opetustaitoa. (Hellström, 2010, s. 216)

Pedagogiikan merkitystä ja varhaiskasvatuksen opettajien pedagogista vastuuta korostetaan varhaiskasvatuslaissa (Opetushallitus, 2018, s. 18). Päiväkodissa pedagogisen toiminnan taustalla on työntekijöiden ammatillinen näkemys ja arviointi lapsen kehityksestä ja oppimisesta sekä tieto, joka on saatu havainnoimalla ja vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. (Heinonen ym., 2016, s. 81) Varhaiskasvatuksen pedagogiikalla pyritään edistämään lasten ja lapsiryhmän tietoja ja taitoja (Karila ym., 2013, s. 178). Lapsen hyvinvointia voi tukea tekemällä pedagogiset valinnat lapsiryhmän tarpeet huomioiden, positiivisen ja turvallisen

oppimisilmapiirin luomisella, lasten keskinäisten suhteiden ja sosiaalisten taitojen tukemisella sekä lasten itseilmaisun mahdollistamisella (Ranta, 2021, s.21).

Pedagogiikkaan liittyy kiinteästi prosessimaisuus. Pedagogisella prosessilla tarkoitetaan tietoisesti johdettua kasvatuksen ja opetuksen prosessia, joka kehittää lasten yhteisöä ja yksittäisen lapsen persoonallisuutta. Prosessi on kehittyvä, etenevä ja muuttuva tapahtumien ketju. Varhaiskasvatuksessa pedagogisen prosessin tekijäryhmiä ovat yksittäiset lapset, lapsiryhmät, toiminnan sisältö, toiminnan päämuodot, organisointiin liittyvät tekijät sekä kasvattajat. (Helenius & Korhonen, 2008, ss. 52–55)

Varhaiskasvatuksen pedagoginen toimintaympäristö muotoutuu päiväkodin arjen käytännöissä päivittäisessä toiminnassa sekä yhteiskunnallisten ja kulttuuristen tekijöiden puitteissa. Fyysinen toimintaympäristö sekä varatut materiaalit rakentavat pedagogista toimintaympäristöä. (Raittila & Siippainen, 2017, s. 283) Eryteisesti silloin, kun ryhmässä on eri-ikäisiä lapsia, on tärkeää rakentaa toimintaympäristö niin, että pienempien ja isompien lasten mahdollisuudet omaa kehitysvaihettaan vastavaan toimintaan on huomioitu. (Helenius & Lummelahti, 2018, s. 132)

Lasta ja aikuista lähentää aikuisen pedagoginen taju. Varhaispedagogiikka ei rakennu vain ennalta suunniteltujen tilanteiden varaan, vaan aikuisen on osattava tunnistaa arjessa "pedagogiset hetket" ja tarttua niihin. Lasten havainnot toimivat tärkeinä lähtökohtina vuorovaikutukselle. Aikuisen täytyy huomata, mihin lapsi on kiinnittynyt ja osattava jatkaa sen varassa. (Kalliala, 2011, s. 261)

Päiväkodeissa, joihin opinnäytetyö tehdään, on käytössä Reggio Emilia -pedagogiikan periaatteisiin perustuva pedagogiikka. Reggio Emilia -pedagogiikka on Italian Reggion kaupungista 1980-luvulla maailmalle levinnyt pedagoginen ajattelu- ja toimintatapa. Siinä lasta kuunnellaan ja kunnioitetaan. Lapsi oppii vuorovaikutuksessa aikuisten ja ympäristön kanssa. Pedagogisessa ajattelutavassa lapsi nähdään uteliaana ja tutkivana olentona, jolla on monia kykyjä ja mahdollisuuksia. Lapselle annetaan uusia haasteita ja ihmettelyn kohteita oppimisen tukemiseksi. Lapsi on oman kasvunsa, kehittymisensä ja oppimisensa pääroolissa. (Heinimaa, 2011, ss. 277–278) Opettajat järjestävät toimintaa ja luovat tilanteita

lapsilähtöisesti lapsia kiinnostavien kysymysten ja ilmiöiden mukaan. Pienet pedagogiset projektit antavat lapsille mahdollisuuden oppia ja oivaltaa itse. Olennaista on, mitä lapset haluavat oppia, eikä se, mitä opettaja haluaa opettaa. Projektin lopputulosta ei voi tietää ennalta, vaan se muotoutuu ja kehittyy työn edetessä. (Heinimaa, 2011, ss. 279–280)

Pedagoginen dokumentointi on reggiolainen työväline, joka auttaa tutkimaan oppimista ja kehittämään työtä. Siinä tallennetaan lasten toimintaa nauhoittamalla, valokuvaamalla, videoimalla ja kirjoittamalla. Dokumentteja katsotaan yhdessä lasten kanssa ja niitä käytetään tulevan toiminnan suunnitteluun sekä vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä. Lasten vanhemmat ja isovanhemmat otetaan mukaan päiväkodin toimintaan, sillä yhteisöllisyys kuuluu reggiolaiseen kasvatustajatteluun. (Heinimaa, 2011, ss. 280–281)

Päiväkodissa pedagogiikka tapahtuu lapsilähtöisesti, lasten kiinnostusten mukaan. Arjen pedagogiikassa pedagogisia hetkiä on kaikissa päivittäisissä tilanteissa, kuten pukemistilanteissa, ruokailuissa, wc-käynneissä, lepohetkissä ja leikeissä. Sandbergin (2021, s. 23) mukaan monenlaiset taidot opitaan niissä. Ohjatut tilanteet ja toiminnalliset hetket ovat oppimisen ja kasvun näkökulmasta yhtä tärkeitä.

2.3 Hyvä arki

Varhaiskasvatuksen hyvä arki rakentuu päivittäisistä lukuisista merkityksellisistä kohtaamisista ja turvallisuudesta. Lasten ja kasvattajien arjen sujuvuus vaikuttaa olennaisesti lasten hyvinvointiin. Kasvattaja on vastuussa lapsen arjesta varhaiskasvatuksessa. Häneltä vaaditaan osaamista, kiinnostusta ja myönteistä suhtautumista arjen ohjaamisessa. Lapsen kasvulle on tärkeää, että kasvattaja hymyilee, ottaa syliin, silittää, kiittää ja kannustaa. (Koivunen, 2009, ss. 9–10)

Lapsen hyvässä arjessa lähtökohtana on lapsen kokemus rakastettuna ja hyväksyttynä olemisesta omana itsenään. Lapsella on tarve hellyyteen, rakkauteen, lohdutukseen sekä kiireettömään läsnäoloon. (Kyrönlampi-Kylmänen, 2010, s. 150) Kyrönlampi-Kylmänen (2010, s. 20) tutkimukseen osallistuneiden lasten mukaan parasta on tavallinen kiireetön arki. Tiusasesta (2008, s. 79) on tärkeää, ettei aikuinen hoputa lasta hoitotilanteissa, vaan lapselle

annetaan rauha toimia ilman kiirettä. Pienillä lapsilla menee isompia enemmän aikaa päivittäisiin toimintoihin. Aikuisen ystävällinen suhtautuminen edistää lapsen perusturvallisuutta. Kasvattajalta vaaditaan kärsivällisyyttä kun hän ohjaa lasta omatoimisuuteen.

Arjessa olevien rutiinien sekä rytmien on oivallettu olevan keskeisiä ihmisen hyvinvoinnille. Niiden puute tekee arjesta kaoottista ja ennakoimatonta, mikä aiheuttaa stressiä lapsille. Rutiinien luominen lapsen elämään on aikuisen tehtävänä. Rutiinit ja toistot tuovat tuttuutta ja turvallisuutta lapselle ja auttavat ajankäytössä. Lapsi kohtaa uutta ja tulevaa ennakoitavuuden varassa, joka on muodostunut tapahtumien toistumisesta päivittäin. Kun asiat ovat ennakoitavia ja tuttuja, ne eivät juuri vaadi tietoista ajattelua, jolloin energiaa ja aikaa vapautuu muiden tehtävien ja asioiden tekemiseen. Arjen erilaiset tilanteet ja rytmi, esimerkiksi syöminen, leikkiminen, ulkoileminen ja päiväunet, eivät ole pelkkiä tapahtumia. Lapsi on aikuisen kanssa yhdessä ja vuorovaikutuksessa. Nämä tilanteet rakentavat lapsen perusturvallisuutta sekä omaelämäkerrallista muistia. (Kyrönlampi-Kylmänen, 2010, ss. 17, 19–20, 61–62)

Varhaiskasvatuksessa on tärkeä olla esillä kuvitetut päiväsuunnitelmat. Näiden avulla lapsi pystyy seuraamaan päivittäisiä rutiineja. Suunnitelman seuraamista helpottaa, kun menneistä toiminnoista olevat kuvat ottaa pois tai kääntää nurinpäin. (Sandberg, 2021, s. 134–135) Ajan kulumisen jäsentämiseen tulisi käyttää esimerkiksi Time Timer -kelloa. Tämän avulla lapsi voi visuaalisesti nähdä meneillä olevaan toimintaan jäljellä olevan ajan. Jotkut lapset hyötyvät yhdessä sovituista merkeistä, joita varhaiskasvattaja antaa leikkiajan lopun lähestyessä. (Ahonen, 2017, s. 197)

Päiväkotiarjessa on paljon siirtymätilanteita. Niillä tarkoitetaan lapsen tai ryhmän siirtymistä paikasta toiseen. Siirtymätilanteita ovat esimerkiksi ulos lähteminen, sisälle tuleminen, sekä ruokailuun ja päivälevolle meneminen. Siirtymätilanteet lisäävät lasten levottomuutta. Tämä johtuu tilanteiden heikosta rakenteesta. Muihin tilanteisiin verrattuna käytännöt eivät ole niin selkeitä niissä. (Koivunen & Lehtinen, 2016, s. 27) Siirtymissä on myös monta erilaista toimintoa suoritettavana samaan aikaan (Sandberg, 2021, s. 134). Sosiaalis-emotionaalista tukea tarvitseville lapsille odottaminen tuottaa haasteita sekä tietämättömyys siitä, miten

tilanteessa tulee toimia. Pienryhmätoiminnan avulla voidaan minimoida siirtymätilanteiden kuormittavuus. Näin aikuinen pystyy hyvin auttamaan lapsia ja olemaan läsnä. (Ahonen, 2017, ss. 188–189)

Siirtymätilanteiden rakenteiden toimivuutta kannattaa havainnoida. Tilojen, ohjeiden, vuorottelun sekä kasvattajien sijoittumisen muuttamisella voidaan löytää keinoja arjen sujuvuuden parantamiseksi. Siirtymätilanteita voi pilkkoa osiin ja käyttää kuvia ohjeistuksena. (Koivunen & Lehtinen, 2016, s. 27) Toimintaohjeiden osittamisen avulla lapsi voi keskittyä yhteen asiaan kerrallaan. Kielellisen tukemisen lisäksi visuaalinen tuki on tärkeä osa kaikkea pedagogista tukemista. Toiminnan ohjeistamisessa voi hyödyntää lorua tai laulua. Rytmii tukee lapsen muistamista. (Sandberg, 2021, s. 134–135) Päiväkodin hyvään arkeen kuuluvat sujuvat siirtymätilanteet ja varhaiskasvatuksen opettajalla on merkittävä rooli niiden toimivuuden edistämässä. Rannan (2021, s.96) mukaan sujuvuudella on vaikutusta lapsen viihtyvyydelle. Hänen tutkimukseensa osallistuneiden opettajien mukaan sillä on lisäksi ahdistusta ja stressiä alentava vaikutus.

3 Hyvä varhaiskasvatuksen opettaja

Varhaiskasvatuksen opettajan osaaminen, odotukset ja osaamisalueet vastaavat opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin: ”Millaisia ominaisuuksia hyvällä varhaiskasvatuksen opettajalla on?” sekä ”Miten hyvä varhaiskasvatuksen opettaja toimii?”. Ammatti-identiteetti, ammatillinen itsetunto ja ammatillisuus vaikuttavat merkittävästi siihen, millainen varhaiskasvatuksen opettaja on sekä miten hän toimii.

Tässä luvussa määritellään, millainen on hyvä varhaiskasvatuksen opettaja. Luvussa kuvataan yleisesti varhaiskasvatuksen opettajaa ja työtehtäviä, kelpoisuutta sekä osaamisvaatimuksia ja -odotuksia. Lisäksi esitellään osaamisen alueita, koulutusta sekä eri koulutustaustojen vahvuuksia. Luvussa avataan teorialähteisiin pohjautuen hyvän varhaiskasvatuksen opettajan osaamista ja ominaisuuksia, joihin kuuluvat teoreettinen ja käytännöllinen osaaminen sekä henkilökohtaiset ominaisuudet. Lopuksi tarkastellaan varhaiskasvatuksen opettajan ammatti-identiteettiä, ammatillista itsetuntoa ja ammatillisuutta.

3.1 Varhaiskasvatuksen opettaja

Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa lapsiryhmän pedagogiikasta, toiminnan suunnittelusta, suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä arvioinnista ja kehittämisestä (Opetushallitus, 2018, s. 18). Varhaiskasvatuksen opettaja on varhaispedagogiikan asiantuntija sekä pedagoginen johtaja työyhteisössään (Pesonen, 2020, s. 6). Opettaja toimii tiiminvetäjänä päiväkodin lapsiryhmän henkilöstölle. Hän käyttää koko tiimin osaamista, taitoja ja menetelmiä laadukkaan ja monipuolisen varhaiskasvatuksen toteuttamiseen. (Heinonen ym., 2016, s. 82)

Varhaiskasvatuksen opettajien ammattitaidon kehittämisen ja ylläpitämisen perustana ovat Varhaiskasvatuksen opettajan ammattieettiset ohjeet. Arvot kulkevat mukana kaikessa toiminnassa, joten on olennaista, että ammatillisen toiminnan vastuullisuuden pohjana on alan uusi tutkimus, opettajien asiantuntijuus sekä työn arvo- ja normipohja. (Pesonen, 2020, s. 12) Lapsuuden arvon ymmärrys määrittelee varhaiskasvatuksen opettajan ammattietiikkaa. Opettajan vastuuna ja velvollisuutena on jokaista lasta kunnioittavan toimintatavan turvaaminen sekä jokaiselle lapselle yhdenvertaisten mahdollisuuksien antaminen varhaiskasvatukseen. Hänen tehtävänä on varmistaa varhaiskasvatuksen keskeisten tehtävien toteutuminen. Varhaiskasvatuksen opettaja on tärkeässä roolissa lasten elämässä tukemalla lasten itsetuntoa ja identiteettiä sekä tarjoamalla myönteisiä oppimiskokemuksia. (Pesonen, 2020, ss. 5–6)

Varhaiskasvatuksen opettaja laatii ryhmänsä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat yhdessä lapsen, lapsen huoltajan tai huoltajien, muun henkilöstön ja mahdollisten asiantuntijoiden kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelmassa kerrotaan lapsen vahvuuksista ja kiinnostuksen kohteista. Siinä asetetaan lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille tavoitteita sekä määritellään, miten tavoitteisiin päästään. Varhaiskasvatussuunnitelmasta käy ilmi, tarvitseeko lapsi tukea ja siinä voi olla suunnitelma lääkehoidosta. (Opetushallitus, 2018, s. 11)

Varhaiskasvatuksen opettajan viikkotyöaikaan kuuluu suunnilleen 13 % eli noin 5 tuntia saktiivista työaika. Tämä aika on varattu lapsiryhmän ulkopuolella tapahtuvaan opetustyöhön

suunnitteluun, arviointiin ja kehittämistehtäviin. Sak-työaikaan ei kuulu moniammatillista yhteistyötä, asiantuntijayhteistyötä, lasten vanhempien tapaamisia, henkilöstöpalavereja eikä kehittämis- ja koulutustilaisuuksia. Kaikkiin tehtäviin tulee olla riittävästi aikaa ja ne tulee ehtiä tekemään työaikana. (OAJ, 2019, ss. 3–4, 10)

3.1.1 Kelpoisuus ja osaaminen

Jotta varhaiskasvatus olisi laadukasta ja tukisi lasten kehitystä, henkilöstön on oltava osaavaa, tehtävään sitoutunutta ja riittävää. Henkilöstön tulee täyttää varhaiskasvatuslaissa asetetut kelpoisuusvaatimukset ja olla koulutettua. (Heinonen ym., 2016, s. 114)

Varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuusvaatimuksena on vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinto (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 § 26). Varhaiskasvatuksen opinnot käynyt sosionomi on myös pätevä toimimaan varhaiskasvatuksen opettajana päiväkodissa, jos hänet on hyväksytty opiskelijaksi ennen 1.9.2019 ja hän valmistuu 31.7.2023 mennessä (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 § 75). Tämän jälkeen aloittavat sekä valmistuvat sosionomit toimivat varhaiskasvatuksessa nimikkeellä varhaiskasvatuksen sosionomi. Muutosta perusteltiin lakiluonnoksessa pyrkimyksellä eri koulutusten tuoman erityisosaamisen vahvistamiseen (Ranta, 2021, s. 14).

Varhaiskasvatuksen opettajista on pulaa. Tästä johtuen osassa kaupungeista lastenhoitajat ovat tehneet heidän sijaisuuksiaan ja lyhytaikaisia sijaisia on ollut vaikeaa saada. Yle teki kyselyn seitsemään kaupunkiin kysymyksellä ”onko päiväkoteihin ollut haastavaa saada työntekijöitä”. Kaikki kaupungit vastasivat myöntävästi. Kyselyyn osallistuivat Helsinki, Turku, Jyväskylä, Kuopio, Joensuu, Rovaniemi ja Kajaani. Varhaiskasvatuksen opettajien liiton puheenjohtaja Anitta Pakasen mukaan henkilöstöpula ratkeaisi paremmalla palkalla ja työolosuhteiden parantamisella. Pakasesta on tärkeää huolehtia, että opettajat saadaan pysymään kentällä. (Hinkula, 2021)

Varhaiskasvatuksen opettajan tehtävänä on rohkaista, kannustaa ja tukea lasta kokeilemaan, harjoittelemaan, ihmettelemään ja tekemään kysymyksiä. Varhaiskasvatuksen opettajana työskenteleminen edellyttää herkkyyttä ja sitoutuneisuutta. Varhaiskasvatuksen opettaja

tukee ja ohjaa lasten osallisuutta ja leikkiä. Hän osaa käyttää toiminnassaan ilmaisu-, liikunta- ja taidekasvatuksen menetelmiä monipuolisesti. (OAJ, 2020)

Varhaiskasvatuksen opettajan työssä on erilaisia osaamisvaatimuksia, -odotuksia ja osaamisen alueita (OAJ, 2020). Varhaiskasvatuksen opettaja tuntee keskeiset tekijät ja prosessit, jotka liittyvät lapsen kehitykseen, oppimiseen ja hyvinvointiin sekä osaa hyödyntää tuntemustaan toiminnassa (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2021, s. 82). Korkeatasoinen teoreettisen koulutuksen tuottama varhaispedagoginen asiantuntemus on edellytyksenä varhaiskasvatuksen opettajan työlle. Hyvät vuorovaikutustaidot ja kulttuurinen osaaminen ovat tärkeitä yhteistyössä lasten vanhempien kanssa sekä moniammatillisessa yhteistyössä. Varhaiskasvatuksen opettaja havaitsee lapsen vahvuuksia ja mahdollisia tuen tarpeita pohtien soveltuvia pedagogisia ratkaisuja näihin. (OAJ, 2020) Tarvittaessa hän ohjaa lapsia ja perheitä palveluiden ja tukitoimien piiriin (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2021, s. 82).

3.1.2 Koulutus ja eri koulutustaustojen vahvuudet

Varhaiskasvatuksen opettajaksi valmistuu tällä hetkellä sekä yliopistosta että ammattikorkeakoulusta. Opintojen laajuudessa ja sisällöissä on eroja. Koulutus vaikuttaa siihen, millaisen teoreettisen pohjan varhaiskasvatuksen opettaja saa työuralleen. Seuraavaksi avataan kummankin koulutuksen vuoden 2021 ydinsisältöjä ja vahvuuksia. Koulutus itsessään ei tee varhaiskasvatuksen opettajasta suoraan hyvää tai huonoa työssään. Koivusen (2009, s. 119) mukaan siihen, millainen kasvattaja on, vaikuttavat koulutuksen ja työkokemuksen lisäksi monet tekijät, kuten persoonan piirteet, vuorovaikutustaidot, omat lapsuudenkokemukset, oma ihmiskuva, asenteet ja käsitykset kasvatuksesta.

Varhaiskasvatuksen sosionomilla on 210 opintopisteen tutkinnosta vähintään 60 opintopisteen verran opintoja varhaiskasvatuksesta ja sosiaalipedagogiikasta, samoin on varhaiskasvatuksen opettajaksi valmistuvilla ja valmistuneilla sosionomeilla. Pakollisia opintovalintoja on 15 opintopisteen kokonaisuudet varhaiskasvatuksen arvoista ja tietoperustasta, lapsen ja perheen osallisuudesta ja tuesta varhaiskasvatuksessa, lastensuojelusta, harjoittelusta varhaiskasvatusympäristössä sekä opinnäytetyöstä, joka liittyy varhaiskasvatuksen teemoihin. (Hämeen ammattikorkeakoulu, 2021)

Sosionomin vahvuudet tiimissä liittyvät aikuisten välisiin vuorovaikutussuhteisiin sekä lasten mielenkiinnonkohteiden huomioimiseen. Nämä näkyvät huomion kiinnittämisenä tiimin hyvinvointiin, keskusteluina huoltajien kanssa lasten kiinnostuksenkohteista sekä toiminnan suunnitteluna näiden pohjalta. Sosionomi huomioi toiminnan suunnittelussa myös perushoitotilanteet. Hän yhdistää lapsia huomioimalla lasten vahvuuksia tai mielenkiinnon kohteita. Sosionomin on hyvä kysyä lapsilta heidän päiväkodin ulkopuolella olevasta elämästä, keskittää palautteen antaminen lapsen toimintaan lopputuloksen tilalta, miettiä toimintaa lasten tarpeet huomioiden sekä keskittyä ryhmäytymiseen ryhmässä tapahtuneiden muutosten jälkeen. Lasten taitojen sanallistaminen heille itselleen on tärkeää. Lasten taitoja leikki-tilanteissa on hyvä muistaa havainnoida sekä kirjata. (Ranta, 2021, s.169)

Kasvatustieteen kandidaatin 180 opintopisteen laajuiset opinnot keskittyvät kasvatustieteeseen ja varhaiskasvatukseen. Kasvatustieteen kandidaatilla on esiopetuspätevyys. Tutkinto sisältää kasvatustiedettä, erityisesti varhaiskasvatusta ja aineopintoja 40 opintopistettä, kasvatustieteellisen alan perusopintoja 25 opintopistettä, varhaiskasvatuksen sisältöalueita 75 opintopistettä, valinnaista sivuainetta 25 opintopistettä sekä orientaatio-, kieli- ja viestintäopintoja 15 opintopistettä. (Opintopolku.fi, 2021)

Yliopistotaustaisella varhaiskasvatuksen opettajalla on tärkeitä vahvuuksia tiimissä. Hänellä on vahva suhde lapseen, hän huomioi positiiviset oppimiskokemukset sekä tukee lapsia vuorovaikutussuhteissa. Vahvuudet näkyvät niin, että opettaja kysyy lapsilta heidän päiväkodin ulkopuolella olevasta elämästä, keskittää palautteen antamisen lapsen toimintaan lopputuloksen sijaan, huomioi onnistuneesti lasten tarpeita sekä tekee lasten kanssa ryhmäytymiseen liittyviä harjoituksia. Varhaiskasvatuksen opettaja ei välttele lasten kanssa haastaviakaan aiheita. Hän avaa lapsille heidän taitojaan sekä kokeilee uusia opetusmenetelmiä rohkeasti. Opettajan kannattaa huomioida entistä enemmän lasten kiinnostuksenkohteita, tiimin hyvinvointia sekä toiminnan tiedottamista huoltajille. Huoltajien kanssa olisi hyvä keskustella entistä useammin lasten kiinnostuksenkohteista sekä pohtia, miten opettajana voisi kehittää lasten leikkiä yhdistämällä lasten vahvuuksia ja kiinnostuksen kohteita. (Ranta, 2021, s. 170)

3.2 Hyvän varhaiskasvatuksen opettajan osaaminen ja ominaisuudet

Hyvällä varhaiskasvatuksen opettajalla on sekä teoreettista että käytännöllistä osaamista. Opettajuudessa korostuu lapsen tunteminen, pedagogiset taidot, auktoriteetti, suhde lapsiin, havainnointi, oman toiminnan tiedostaminen, vuorovaikutustaidot ja osallisuus sekä yhteistyöosaaminen. Henkilökohtaisissa ominaisuuksissa näkyvät persoona, temperamentti, empaattisuus sekä sensitiivisyys eli herkkyys. Varhaiskasvatuksen opettajan kaiken toiminnan pohjana on läsnäolo ja sitoutuminen. (Ks. Ahonen, 2017, ss. 78, 156–157; Kalliala 2012, ss. 187, 195, 201; Koivunen, 2009, s. 119; Koivunen & Lehtinen, 2016, s. 108; OAJ, 2020; Ranta, 2021, s. 71)

Varhaiskasvatuksen opettaja toimii työyhteisössä, lasten kanssa sekä yhteistyössä vanhempien kanssa ja moniammatillisissa verkostoissa (OAJ, 2020). Hyvää varhaiskasvatuksen opettajaa käsitellään näistä näkökulmista. Rannan (2021, s. 60) mukaan työtä voi tehdä omalla persoonallaan, joten myös tätä näkökulmaa tuodaan esille.

Lähdekirjallisuudessa varhaiskasvatuksen opettajasta käytetään välillä nimikettä lastentarhanopettaja. Vuoden 2018 varhaiskasvatuslaki tavoitteli eri koulutusten tuoman osaamisen ja ammattiryhmien tehtäväkuvien selkeytymistä ja sen myötä nimike lastentarhanopettaja muuttui varhaiskasvatuksen opettajaksi (Ranta, 2021, s. 14). Lähdekirjallisuudessa käytetään myös termiä kasvattaja silloin, kun tarkoitetaan päiväkotiryhmän henkilöstöä ilman, että eritellään koulutusta.

3.2.1 Teoreettinen ja käytännöllinen osaaminen

Varhaiskasvatuksen opettaja on asiantuntija varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen opettaja Essi Rutanen korostaa, että varhaiskasvatuksen opettaja ei luota mutuun, vaan hänen asiantuntemuksensa perustuu tieteelliseen tietoon. (Komi, 2020, s. 33) Hyvän varhaiskasvatuksen opettajan osaamisessa yhdistyy teoreettinen ja käytännöllinen osaaminen. Teoreettinen osaaminen on syntynyt koulutuksen sekä oman harrastuneisuuden myötä ja käytännöllinen osaaminen työkokemuksen eli tekemisen kautta. Opettaja osaa

hyödyntää varhaiskasvatuksen uusinta tutkimusta toteuttaessaan ja kehittäessään lapsiryhmän pedagogista toimintaa (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2021, s. 83).

Kallialan (2012, s. 187) mukaan hyvä varhaiskasvatus lähtee lapsen tuntemisesta. Kasvattajan on tärkeää tietää esimerkiksi, millainen on tavanomainen kolme- tai neljävuotias. Koulutus ja työkokemus luovat perustan kasvatustyölle (Koivunen, 2009, s. 119). Koulutuksensa avulla pätevä lastentarhanopettaja osaa arvioida ryhmän lasten ikä- ja kehitystason ja virittää pedagogisen toiminnan ja toimintaympäristön sen mukaan (Kalliala, 2012, s. 195).

Hyvä varhaiskasvatuksen opettaja on pedagogisesti taitava. Salmisen (2017, s. 168) mukaan kasvattaja suunnittelee ja toteuttaa kasvatustyötään tarkoituksenmukaisesti. Hän osaa ottaa huomioon lasten yksilölliset tarpeet ja välittää sensivisyyttä vuorovaikutustilanteissa. Kalliala (2012, s. 188) kertoo, että pedagoginen tahdikkuus näkyy herkkänä kykynä lukea ja tulkita lasta epäsuorista merkeistä. Lastentarhanopettaja näkee pedagogisen hetken ja sen tarjoamat mahdollisuudet. Hän ymmärtää sen merkityksen ja tärkeyden ja tietää mitä ja miten tulee toimia ja myös toimii niin.

Aikuisen auktoriteetti on keskeisessä asemassa hyvässä pedagogisessa suhteessa. Auktoriteettia tarvitaan suojelemaan lasta. Ammattikasvattaja rakentaa auktoriteettiaan asiantuntemuksella ja käyttäytymällä tahdikkaasti. Auktoriteetti ansaitaan, kun kasvatettava oppii luottamaan kasvattajaan. Kunnioitus näkyy tottelemisena. (Hellström, 2010, s. 26) Kun lapsi hyväksyy aikuisen, hän haluaa noudattaa auktoriteetin ohjeita vapaaehtoisesti. Varhaiskasvattajat ovat auktoriteettiasemassa lapsiin jo työsuhteensa vuoksi. Pelko ja pakko ovat huonoja tapoja yrittää saada auktoriteettia. Vapaaehtoisuuteen, keskinäiseen arvostukseen ja luottamukseen perustuvassa auktoriteettisuhteessa huomioidaan lapsen tunteet ja tarpeet. (Ahonen, 2017, ss. 156–157)

Varhaiskasvatuksen opettajan työn tärkein alue on suhde lapsiin. Jokainen lapsi on arvokas ja saa kunnioitettavaa ja tasa-arvoista kohtelua. (Pesonen, 2020, s. 9) Varhaiskasvatuksessa aikuiset luovat lapsiin henkilökohtaisen lämpimän suhteen, jossa lasta kuunnellaan ja ymmärretään. Lapseen tutustutaan lasta havainnoimalla sekä leikkimällä ja toimimalla

lapsen kanssa. Näin aikuiset oppivat, mistä lapsi on kiinnostunut ja millaisia aloitteita hän tekee. (Helenius & Korhonen, 2008, s. 41) Lastentarhanopettajan tulisi osata havainnoida lapsia useilla eri menetelmillä, koska vain sillä tavoin opettaja saa riittävästi tietoa lapsista. Havainnoimalla selvitetään, vastaako päiväkodin tarjonta lapsen kehitystarpeita. (Kalliala, 2012, s. 201)

Kasvattajan tulee tiedostaa oma vaikutuksensa lasten käyttäytymiseen. Yleensä lapset rauhoittuvat ja pystyvät paremmin keskittymään tekemisiinsä kun kasvattaja on läsnä. Kasvattaja voi vaikuttaa tietoisesti sekä lapseen että toimintaan antamalla ohjeita tai palautetta, rikastamalla toimintaa ideoilla sekä lisäämällä välineitä ja materiaaleja lasten käytettäväksi. Kasvattaja voi myös provosoida lapsia ei-toivottuun käyttäytymiseen. Jos kasvattaja puuttuu tarpeettomasti leikkiin, kyselee lapsilta asioita, jotka eivät liity tilanteeseen sillä hetkellä, käyttää puhelinta, keskustele työkavereiden kanssa, vaihtaa jatkuvasti paikkaa tai tekee muita töitä, se häiritsee lapsia. (Koivunen & Lehtinen, 2016, s. 108)

Tarpeettomat ja haitalliset rutiinit täytyy osata tunnistaa ja lopettaa (Koivunen & Lehtinen, 2016, s. 108). Varhaiskasvatuksenopettaja Essi Rutasen mukaan opettajan kuuluu kyetä reflektoida itseään ja tunnistaa omat kehityksen paikkansa. Varhaiskasvatuksen opettajuus on myös kykyä olla rohkea ja heittäytyä. Omalta mukavuusalueelta pitää voida astua ulos, eikä esimerkiksi jättää vasussa määrättyjä asioita tekemättä siksi, että kokee ettei osaa. (Komi, 2020, s. 33)

3.2.2 Vuorovaikutus ja osallisuus

Laadukas vuorovaikutus määrittää varhaiskasvatuksen arjen toimintaa. Vuorovaikutus vaikuttaa niin lapsen, perheen, henkilöstön kuin koko yhteisön hyvinvointiin, oppimiseen ja kehitykseen. Vuorovaikutusosaaminen on tärkeää yhteistyössä moninaisten perheiden kanssa. (Kangas ym., 2021, ss. 76–77) Hyvässä varhaiskasvatuksen vuorovaikutuksessa yhdistyy ratkaisukeskeisyys, vahvuusperustaisuus sekä kaikkien lasten arvostus ja kunnioitus (Sandberg, 2021, s. 24). Varhaiskasvatuksen opettaja Essi Rutanen määrittelee varhaiskasvatuksen opettajan olevan vuorovaikutuksen ammattilainen, joka kykenee

asettumaan eri taajuuksille sen mukaan, keskusteleeko hän lasten, vanhempien vai työtovereiden kanssa. Lapsia kohdatessa hän pysyy rauhallisena, vaikka olisikin kiire. (Komi, 2020, s. 35)

Vuorovaikutukseen kuuluu puhutun kielen lisäksi nonverbaalinen ulottuvuus: kehon asennot, eleet, ilmeet, äänensävyt, äänenpainot ja fyysinen etäisyys, jolla toisiin ihmisiin asettuu. Nonverbaaliset viestit kertovat enemmän kuin sanat. (Ahonen, 2017, ss. 58–59) Henkilöstö voi sanallisen viestinnän lisäksi olla kehollisesti lähellä lapsia esimerkiksi istumalla lattialla tai olla emotionaalisesti läsnä ilmeiden ja eleiden kautta (Kangas ym., 2021, s. 87).

Lapset pääsevät osallisiksi varhaiskasvatuksessa juuri vuorovaikutuksen kautta. Osallisuuden pedagogiikan tutkimuksissa keskeisiksi tekijöiksi ovat ilmenneet vastavuoroisuus, välittäminen, kuunteleminen sekä päiväkodin henkilöstön sensitiivisyys ja sitoutuminen. (Kangas ym., 2021, s. 74) Lapsi tulee osalliseksi varhaiskasvatuksessa, kun hän kokee, että hänet nähdään ja häntä kuullaan. Osallisuus rakentuu päivittäin pienissä kohtaamisissa, valintatilanteissa ja vaikuttamisessa yhteiseen toimintaan. (Kangas ym., 2021, s. 76)

Varhaiskasvatuksen henkilöstön tulee huomata lasten tekemät aloitteet, erityisesti vetäytyvien ja hiljaisten lasten aloitteet (Kangas ym., 2021, s. 87). Herkkä tilannetaju auttaa näkemään, milloin lasten on hyvä antaa leikkiä keskenään ja milloin leikkiin olisi hyvä mennä mukaan. (Helenius & Korhonen, 2008, s. 42) Aikuisen tehtävä on tunnistaa lapsen idea leikistä ja auttaa häntä kehittämään sitä kuitenkin tyrkyttämättä omia ajatuksiaan (Kalliala, 2012, s. 207). Lapset odottavat, että aikuiset näkevät heidän hyvät tekonsa, leikkivät heidän kanssaan, auttavat riitatilanteissa ja vastaavat, kun lapset lähestyvät heitä (Kalliala, 2011, s. 223).

Vuorovaikutuksessa olennaista on, mitä varhaiskasvatuksen opettaja näkee, miten näkee ja miten sanoittaa näkemäänsä. Sandbergin (2021, s. 21) mukaan aikuisen on tiedostettava, kiinnittääkö hän huomionsa lapsen onnistumisiin vai epäonnistumisiin. Ohjaavan palautteen antamistavalla on suuri merkitys. Kielteisellä palautteella on rikkova vaikutus lapseen, eikä hänelle kehity puuttuvia taitoja sen avulla. Itseluottamus ja minäkäsitys heikkenevät sen

myötä. Ei-kielen tilalta tulisi käyttää myönteisiä ja ohjaavia sanoja, joiden avulla lapsi tietää odotukset sekä miten tulee toimia tilanteessa.

3.2.3 Yhteistyöosaaminen

Päiväkodissa työn kohteena ei ole vain lapset, vaan koko perhe. Opettajan halu ja taito aitoon yhteistyöhön perheiden kanssa edistävät lasten ja perheiden hyvinvointia. (Helenius & Korhonen, 2005, s. 66) Päiväkodissa vanhempia näkee aamuin ja iltapäivisin, jolloin pääsee hyvin tekemään yhdessä kasvatustyötä ja puuttumaan nopeasti mahdollisiin haasteisiin (Tarsalainen, 2020, s. 34). Varhaiskasvatuksen opettaja varmistaa vanhempien osallisuuden lasta koskevissa asioissa ja tukee lapsen myönteisen suhteen kehittymistä vanhempiinsa. (Pesonen, 2020, s. 10)

Varhaiskasvatuksen henkilökunta luo ilmapiirin, jossa kohdataan myönteisesti erilaiset perheet kulttuureineen, kielineen, uskontoineen ja katsomuksineen. Päiväkodin arjessa voi järjestää esimerkiksi teemapäiviä tai -viikkoja eri kulttuureiden mukaan. (Eerola-Pennanen, 2020, ss. 242, 250) Varhaiskasvatuksen opettajan tulee tiedostaa omat kulttuuriset arvonsa ja uskomuksensa sekä niiden vaikutus lapsiin. Hänen on hyvä perehtyä monikulttuurisuuteen ja kehittää opetustaan vastaamaan sen arvoja. Monikulttuurisessa opetuksessa jokaista arvostetaan ja kuunnellaan. Varhaiskasvatuksen opettaja tukee vanhempia kasvatuksessa ja kulttuuriin liittyvissä asioissa. Kasvattajien tehtävänä on tukea maahanmuuttajalasten kotoutumista sekä vieraskielisten lasten suomen kielen oppimista. (Eerola-Pennanen, 2020, ss. 252–253, 256–257)

Varhaiskasvatuksen opettaja on työyhteisöä rakentava ja vahvistava pedagoginen johtaja. Hän huolehtii työyhteisön hyvinvoinnista tukemalla työyhteisön jäseniä työssä ja siinä kehittämisessä. (Pesonen, 2020, s. 10) Varhaiskasvatuksessa kasvattajatiimistä puhuttaessa tarkoitetaan yleensä ryhmää, joka vastaa yhdestä lapsiryhmästä. Tiimin ja lapsiryhmän asioita käsitellään keskinäisissä tiimipalavereissa. Tiimeissä opitaan yhdessä ja jaetaan sen jäsenten erilaista asiantuntijuutta. (Kupila 2020, ss. 315–316)

Päiväkodissa on sisäistä ja ulkoista moniammatillisuutta. Sisäiseen moniammatillisuuteen kuuluvat eri ammatillisen koulutustaustan omaavat työntekijät, jotka jakavat kasvatusvastuun. Ulkoinen moniammatillisuus sisältää muut ammattiryhmät, joiden kanssa yhteistyötä tehdään. Kaikki osaaminen on tärkeää saada käyttöön. (Kupila, 2020, s. 314) Hyvällä varhaiskasvatuksen opettajalla on tärkeä rooli tiimissä olevien vahvuuksien näkemisessä, mahdollistamisessa ja vahvistamisessa (Ks. Heinonen ym., 2016, s. 82). Ulkoinen moniammatillisuus tukee varhaiskasvatuksen opettajan tekemää työtä ja mahdollistaa, että lapset voivat saada tarvitsemaansa erityistukea, esimerkiksi toiminta- tai puheterapiaa. Varhaiskasvatuksen opettaja saa apua työhönsä varhaiskasvatuksen erityisopettajalta, joka voi seurata ryhmää, kasvattajia tai yksittäisiä lapsia. Häneltä saa ohjeita ja vinkkejä asioiden kehittämiseen. (Ks. Hämeenlinnan kaupunki, 2021; Peda.net, 2021)

3.2.4 Henkilökohtaiset ominaisuudet

Kasvattajien erilaisuus on rikkaus, koska lapsetkin ovat erilaisia. Työntekijöiden erilaisuus antaa lapsille mahdollisuuden löytää työntekijöistä itselleen läheisen aikuisen. (Oulasmaa & Riihonen, 2013, s. 97) Oma persoonallisuus on opettajan vahvuus ja sitä on kannattavaa hyödyntää lasten parissa tehtävässä työssä. Oman roolin ja vastuun tunnistaminen on tärkeää, mutta ammatillisuus ei estä työn tekemistä omana itsenä. (Ranta, 2021, s. 60) Tässä osiossa käsitellään hyvän varhaiskasvatuksen opettajan henkilökohtaisia ominaisuuksia: temperamenttia, persoonaa, empaattisuutta sekä sensitiivisyyttä.

Temperamentti on biologinen persoonallisuuden ominaisuus, joka selittää ihmisen käyttäytymistä. Siihen kuuluvat ihmisen perinnölliset reagoititavat sekä taipumukset. Aktiivisuus, sosiaalisuus sekä tunteiden näyttäminen kuuluvat keskeisiin temperamenttipiirteisiin. Perustemperamentti on ominaisuutena hyvin pysyvä. (Oulasmaa & Pesonen, 2020, ss. 16–17) Temperamentin muovautumiseen eivät ole vaikuttaneet omat kokemukset, vaan temperamentti on synnyinlahja, joka toimii persoonallisuuden kehityksen lähtökohtana. Temperamentin synnynnäisyys yksilöi ihmisen sekä antaa persoonalle pysyvän ytimen, joka ei muutu hetkellisten trendien tai tunnelmien mukana. (Keltikangas-Järvinen, 2016, ss. 205–206)

Temperamentin ei tulisi määrätä käytöstä, vaikka sillä onkin vaikutusta siihen. Kun tuntee oman temperamenttinsa, se auttaa oman reagoitavan ennakoimisessa.

Temperamenttipiirteet eivät ole hyödyllisiä tai haitallisia, vaan niiden vaikutus on tilannesidonnaista. (Oulasmaa & Pesonen, 2020, ss. 22–23) Temperamentti ei myöskään itsessään ole hyvä tai huono. Ratkaisevaa on, miten temperamentti ja ympäristö sopivat yhteen. Ihmisten temperamenttien väliset yhteensopivuudet voivat olla hyviä tai huonoja. Esimerkiksi aktiiviselle ihmiselle matalan aktiivisuusasteen henkilö voi aiheuttaa ärsyyntymistä. (Keltikangas-Järvinen, 2016, ss. 121, 126) Aikuinen voi olla rytmiltään nopea ja lapsi hidas, ja tästä johtuen aikuinen saattaa purkaa omaa turhautumistaan lapseen, joka toimii omalle rytmilleen tyyppillisesti. Hyvä varhaiskasvatuksen opettaja rakentaa varhaiskasvatusympäristön, jossa eri temperamentteilla varustetut lapset ja aikuiset voivat loistaa omana itsenään.

Persoonallisuus rakentuu temperamentin lisäksi ihmisen fyysisestä ulkomuodosta, tunteista ja älykkyydestä. Kokonaisuuteen vaikuttavat lisäksi kasvatus sekä elettyyn elämään liittyvät kokemukset. (Oulasmaa & Pesonen, 2020, s. 17) Ihmissuhteisiin tuodaan persoonan ja aikaisempien kokemusten lisäksi omat arvot ja uskomukset. Tutkimukset osoittavat, että kasvattajien arvoilla ja uskomuksilla on merkittävä vaikutus kasvatustilanteissa. Ne näkyvät selvästi vuorovaikutuksen pohjalla. Ne vaikuttavat myös siihen, kuinka läheinen suhde eri lapsiin kehittyy. Suhteen laatuun vaikuttaa esimerkiksi se, näkeekö lapsen haastavan käyttäytymisen tahallisena vai sellaisena, jolle lapsi ei voi itse mitään. Ennakkokäsitysten muodostaminen lapsista voi aiheuttaa virhetulkintoja. Esimerkiksi haastavasti käyttäytyvää lasta saatetaan syyttää asiasta, jota hän ei ole juuri sillä kertaa tehnyt. (Ahonen, 2017, ss. 61–62) Rannan (2021, s. 60) tutkimukseen osallistuneiden opettajien mukaan suhdetta vahvistaa, jos lasta ei nähdä vain pelkkänä asiakkaana, vaan hänestä ollaan kiinnostuneita muutenkin.

Empaattinen ihminen osaa asettua toisen asemaan menemättä kuitenkaan tunnetilaan mukaan. Näin hän pystyy auttamaan muita. (Rinne, n.d.) Empatia mahdollistaa muiden kokemusten ymmärtämisen ja myötäelämisen (Aaltola & Keto, 2017, s. 7). Empatia nähdään monesti synnynnäisenä ominaisuutena. Siinä on kuitenkin kognitiivisia osia, joita voi harjoitella. (Niemi-Murola, 2015) Aikuisen empaattisuus auttaa ujostelevaa ja arkaa lasta

uusissa tilanteissa. Empaattisen ja luotettavan aikuisen tuki auttaa lasta kokemaan olonsa turvalliseksi ja lähtemään mukaan uuteen. (Cacciatore ym., 2013, s. 35) Empatian kautta pystyy ymmärtämään lapsen hankalaa käyttäytymistä. Voimakkaisiin tunteisiin tulisi vastata ensisijaisesti lämpimällä empatialla eikä rankaisulla tai oman valta-aseman korostamisella. Lapsen tarpeiden tunnistaminen on tärkeää. Kasvattajan oman toimintatavan hedelmällisyyttä on hyvä arvioida. (Ahonen, 2017, s. 78)

Sensitiivisyys eli herkkyys kuuluu hyvään vuorovaikutukseen. Se ilmenee varhaiskasvatuksen työntekijän empaattisuutena, aitoutena, vilpittömyytenä sekä herkkyytenä lapsen tunteille. Sensitiivisessä vuorovaikutuksessa lapselle tulee tunne, että häntä kunnioitetaan, huomioidaan, kannustetaan, hänestä pidetään huolta, hänelle osoitetaan kiintymystä ja hänellä on turvallinen olo. Sensitiivisyys lisää lapsen sosiaalista hyvinvointia ja oppimista tukien lapsen stressin säätelyä. Varhaiskasvatuksen henkilöstön pitäisi kiinnittää huomiota sensitiiviseen suhtautumiseen erityisesti haastavissa vuorovaikutustilanteissa. (Kangas ym., 2021, ss. 85–86) Kasvattajalla tulee olla herkkyyttä ottaa huomioon lasten kokemukset ja eletty elämä (Salminen, 2017, s. 164).

Sensitiivinen aikuinen tunnistaa lapsen tunnetiloja herkästi ja kohtelee lasta kunnioittavasti (Kalliala, 2011, s. 68). Varhaiskasvattaja suodattaa ja muuntaa tarvittaessa lapsen tunteita. Hän tukee lapsen tunteiden säätelyä, lohduttaa, auttaa vaimentamaan tunnekokemusta siedettäväksi, auttaa nimeämään tunteita ja rohkaisee tunteiden ilmaisuun. (Riihonen, 2013, s. 43) Lapsen tunnetilojen tunnistaminen motivoi aikuista toimimaan parhaalla mahdollisella tavalla (Kalliala, 2011, s. 192). Varhaiskasvatuksen opettaja ja psykologi Erja Rautamies kertoo tutkimusten korostavan sen tärkeyttä, että varhaiskasvatuksen opettaja huomaa kommunikoiivat eleet, kuten katsomisen, näyttämisen, tarjoamisen ja osoittamisen. Nämä antavat lapselle tunteen kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta, mikä on juurena sosiaaliselle kehitykselle. (Siljamäki, 2020, s. 21)

Pedagogiseksi ryhmäsensitiivisyydeksi kutsutaan kasvattajien taitoa havaita lasten tai lapsiryhmän aloitteita ja emotionaalisia viestejä sekä vastata näihin tukien lasten ryhmäänkuuluvuutta. Aikuinen mahdollistaa lapsen syvällisen oppimisen ja toimintaan sitoutumisen joko rauhoittamalla tai aktivoimalla lasta tiedostettuaan ensin tämän

vireystilan. Ryhmäsensitiivinen aikuinen voi havaita nopeasti, jos lapsi on jäämässä ulkopuolelle ryhmätilanteesta. Aikuinen luo lapsen myönteistä kontaktia ja aktivoi lasta takaisin toimintaan lapselle sopivalla tavalla. (Harkoma, 2018)

3.2.5 Läsnaölo ja sitoutuminen

Marjatta Kallialan (2011, s. 24) mukaan Harriet Strandell (1995) määrittelee yhdeksi aikuisen tärkeimmäksi tehtäväksi olla läsnä ihmisenä ja luoda turvallisuutta lapsille pelkällä olemassaolollaan. Opettajan ja lapsen suhde sekä opettajan tapa olla vuorovaikutuksessa lapseen vaikuttavat lapsen käsitykseen siitä, millainen oppija hän kokee olevansa (Ranta, 2021, s. 21).

Varhaiskasvatuksen opettaja Elli Luukkosen mielestä aikuisen läsnäölo on lähtökohtana kaikelle toiminnalle. Lapsi tarvitsee tunteen, että hänestä pidetään huolta ja ollaan kiinnostuneita. Lapsi pystyy keskittymään tekemiseen tai oppimiseen vasta, kun tuntee olonsa turvalliseksi. (Tarsalainen, 2020, ss. 33–34) Toiset ihmiset ovat luontaisesti enemmän läsnä kuin toiset, mutta läsnäöloa pystyy myös opettelemaan. Vaikka varhaiskasvatuksen opettajalla on monta rautaa tulella samaan aikaan, läsnäöloille tulisi jäädä aikaa.

Opettajan läsnäolon ja rauhallisuuden merkitys korostuvat erityisesti tilanteissa, joissa lapsen on haastavaa hallita tunteitaan. Opettaja voi edistää lapsen omaa itsehallintatunteen kokemusta rauhallisuutta ja turvallisuutta viestivällä olemuksella. Hän voi kääntää pettymystilanteen oppimistilanteeksi. Lapsen näkökulma tilanteeseen on tärkeä. Opettajan toiminnassa on olennaista, että se herättelee ja tukee lapsen henkilökohtaista ajattelua sekä pohdintaa ja opettaa ongelmanratkaisutaitoja. (Ranta, 2021, s. 71)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on tärkein valtakunnallinen päivähoiton ohjausväline. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan toimiva kasvattaja luo ilmapiirin, jossa kaikilla on hyvä olla. Hän on herkkä, läsnäoleva ja sitoutunut. Hänellä on kyky reagoida lapsen tunteisiin ja tarpeisiin. Hän kannustaa omatoimisuuteen, rohkaisee ja auttaa tarvittaessa. (Kalliala, 2011, ss. 28–29)

Hyvä varhaiskasvatuksen opettaja on sitoutunut lapsiin aina, ei vain ohjatun toiminnan aikana. Puroilan (2003, ss. 34–35) tutkimuksen mukaan varhaiskasvatuksen aikuiset sitoutuvat tiiviisti toimintaan lasten kanssa silloin, kun lapsiryhmälle ohjataan toimintaa. Kaikki aikuiset eivät sitoudu yhtä lailla lasten toimintaan vapaan leikin aikana, mikä on keskeinen erottava tekijä varhaiskasvattajien välillä. Osa aikuisista toimii ja keskustelee paljon lasten kanssa aina, sekä ohjatun toiminnan että vapaan leikin aikana. Toisten aikuisten sitoutuminen painottuu vain ohjattuun toimintaan, mutta vapaan leikin aikana aikuisten ja lasten toiminta on erillistä.

3.3 Ammatillisuus, ammatti-identiteetti ja ammatillinen itsetunto

Hyvällä varhaiskasvatuksen opettajalla on vahva ammatillisuus, ammatti-identiteetti ja ammatillinen itsetunto. Koivusen (2009, s. 126) mukaan kasvattaja voidaan mieltää jonkinlaiseksi yli-ihmiseksi, joka osaa aina toimia oikein lasten kanssa. Hänestä tällaisen roolimallin sisäistäminen on kuitenkin vaarallista, sillä kasvattajatkin ovat rajallisia ja keskeneräisiä ihmisiä.

Ammatillisuus on arkipäivän työssä ja toimintakäytännöissä konkretisoituvaa käytännön toimintaa. Se on kuva omasta työstä, joka on piirtynyt työntekijän ajattelun, tunteiden, mielikuvien, koulutuksen ja työkokemuksen kautta. (Hujala ym., 2007, s. 97) Ammattitaidon kehittämisessä on tärkeää pohtia oman toiminnan kehittämiskohteita sekä vahvuuksia, joissa voi vielä kehittyä (Ranta, 2021, s. 165). Jotta voisi tulla hyväksi työntekijäksi, täytyy oppia uutta, arvioida omaa toimintatapaansa sekä tarvittaessa osata muuttaa toimintaansa (Koivunen, 2009, s. 147). Lastentarhanopettaja on vastuussa omasta ammatillisesta kehittämisestään. Hän saa tietoa omista toimintatavoistaan esimerkiksi havainnoimalla tai pyytämällä kollegaa havainnoimaan toimintaansa. (Koivunen & Lehtinen, 2016, s. 111) Kehittämisessä tärkeitä ovat lisäksi koulutukset sekä työryhmän, esimiehen, lasten ja vanhempien palautteet.

Varhaiskasvatuksessa ammatillinen työote näkyy siinä, että kasvattaja osaa erottaa työhön liittyvät haasteet ammattiin ja työhön kuuluviksi eikä ota niitä henkilökohtaisesti. Kasvattaja osaa suhtautua ammatillisesti esimerkiksi vanhemmilta saatuun palautteeseen tai lasten

sanoiin eikä loukkaannu niistä. Kasvattajan ammatillisuuteen kuuluu hyvä fyysinen ja psyykkinen sietokyky, joustavuus, tilannetaju ja sensitiivisyys. (Koivunen, 2009, ss. 129–130)

Ammatti-identiteetillä tarkoitetaan työntekijän kuvaa itsestään, omista taidoistaan, vahvuuksistaan ja kehittämistarpeistaan ammatinharjoittajana (Hujala ym., 2007, s. 97). Opettajan ammatti-identiteetti kuvaa sitä, kuka henkilö on opettajana. Se muodostuu kokemuksista ja niiden tulkinnoista. Opettajan ammatti-identiteetin ytimessä on hänen henkilökohtainen käyttöteoriansa eli ammatillinen viitekehys, joka ohjaa hänen opetustyötään. (Stenberg, 2011, s. 27) Opettajien ammatti-identiteettiin vaikuttavat muovaavasti varhaiskasvatuksen tavoitteet sekä henkilökohtaiset kasvatuskokemukset ja taustakoulutus (Ranta, 2021, s. 14). Rutasen (2020, s. 2) tutkimuksen mukaan vuorovaikutussuhteet vaikuttavat ensisijaisesti ammatti-identiteetin prosessiin, joka muotoutuu ja muuntuu pitkin elämää. Ammatti-identiteetin rakentuminen tapahtui tutkimuksessa ammatillisen toimijuuden sekä asiantuntijuuden kehittymisen vuorovaikutuksessa (Rutanen, 2020, s. 79).

Hyvä ammatillinen itsetunto koostuu pystyvyydestä tekemäänsä työhön. Se on tärkeä työssäjaksamisen kannalta. Ammatillinen itsetunto heikkenee, jos henkilölle kehittyy työuupumus. (Ahola ym., 2018) Lasten hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että varhaiskasvatuksen opettaja voi hyvin ja jaksaa työssään. Tyypillisiä varhaiskasvatuksen työntekijöitä kuormittavia tekijöitä ovat melu, kiire, hankalat työasennot ja työvälineiden puute. (Keskinen & Poikus, 2005, ss. 225–226) Väestöliiton kyselyssä kasvattajat kokivat tärkeimmiksi syiksi kielteisiin kokemuksiin resurssipulan, hankalaksi koetut lapset sekä työyhteisön haasteet (Oulasmaa & Riihonen, 2013, s. 95).

Psyykkiset tekijät kuormittavat kasvattajia eniten. Kasvattaja huolestuu nähdessään lapsen tai perheen voivan pahoin ja yrittää auttaa. Kasvattaja turhautuu, kun ei onnistu muuttamaan perheen tilannetta. Moniammatillisessa verkostossa vastuu moniongelmaisista perheistä jakautuu usealle työntekijälle. (Koivunen, 2009, s. 131) Empaattinen kasvattaja voi sairastua myötätuntouupumukseen, jolloin perheiden asiat painavat mieltä vapaa-aikanakin ja tulevat uniin. Kasvattajat tuntevat usein riittämättömyyttä. Heillä olisi suuri tarve auttaa perheitä, mutta keinoja on hyvin vähän tai olemattomasti. (Koivunen, 2009, s. 132)

4 Aiemmat tutkimukset

Elviira Hulmi (2020, s. 2) tutki kandidaatintutkielmassaan varhaiskasvatuksen opiskelijoiden käsityksiä hyvästä varhaiskasvatuksen opettajasta sekä lisäksi heidän mielipiteitään varhaiskasvatuksen opettajan kaikkein tärkeimmistä ominaisuuksista. Hän myös tutki ominaisuuksien mainintojen eroja mahdollisen aikaisemman työkokemuksen sekä vuosikurssin pohjalta. Sähköisellä kyselylomakkeella toteutettuun tutkimukseen osallistui 129 opiskelijaa. Osallistujia löytyi kaikista tutkinnon eri vaiheista.

Tuloksissa muodostui kolme teemaa hyvästä varhaiskasvatuksen opettajasta: opettajan persoonallisuus, yhteistyötaidot sekä opettajan ammattitaito. Opettajan persoonallisuus vaikutti merkittävästi käsitykseen hyvästä opettajasta. Se mahdollistaa henkilökohtaisen suhteen luomisen lapsiin niin, että kaikilla on turvallista olla. Siihen liitettiin lisäksi erilaisia luonteepiirteitä ja taitoja. Varhaiskasvatuksen opettaja toimii yhteistyössä usean eri tahon kanssa, esimerkiksi oman tiimin sekä huoltajien kanssa, joten yhteistyötaitoja pidettiin tärkeänä. Opettajan ammattitaito koostui sekä koulutuksessa että työelämässä saaduista taidoista. Ammattitaitoisuuteen kuului esimerkiksi lapsilähtöisen toiminnan suunnittelu, lasten yksilöllisten tarpeiden huomioiminen sekä varhaiskasvatusta ohjaavien asiakirjojen noudattaminen. (Hulmi, 2020, s. 2) Hulmin tutkimustulosten mukaan opettajan kolme tärkeintä ominaisuutta ovat yhteistyökyky, empaattisuus ja kärsivällisyys. Opiskelijoiden taustamuuttujat eivät juuri vaikuttaneet tuloksiin, jotka olivat melko yksimieliset. Tutkimuksen mukaan hyvältä opettajalta vaaditaan monia asioita. Kaikkea ei kuitenkaan täydy osata. Hyvä opettaja toimii työssään aina lapsen etua seuraten. (Hulmi, 2020, s. 2)

Kenna Anttila ja Anu Kuhmonen (2015, s. 3) selvittivät opinnäytetyössään esikouluikäisten lasten sekä heidän vanhempiensa näkemyksiä hyvästä lastentarhaopettajasta. He tutkivat hyvän lastentarhaopettajan ominaisuuksien odotuksia sekä työssä toimimista. Tutkimus oli kvalitatiivinen eli laadullinen. Tutkimuksessa teemahaastateltiin 17 lasta, ja 8 vanhempaa täyttivät kyselylomakkeen. Tulosten mukaan tärkeimmät hyvän lastentarhaopettajan ominaisuudet ovat: lempeys sekä empaattisuus. Nämä ominaisuudet ilmenivät niin lasten kuin vanhempien mielipiteissä. Vanhemmat arvostivat myös luotettavuutta sekä koulutusta. Lapsista hyvä lastentarhaopettaja toimii lapsia auttaen, opettaen ja huolehtien.

Vanhemmista hänen toiminnassaan näkyy vuorovaikutteisuus, ammattitaito, innostunut asenne sekä motivoituneisuus. (Anttila & Kuhmonen, 2015, s. 3)

5 Tutkimuksen toteutus

Opinnäytetyön lähtökohtana on varhaiskasvatuksen opettajan työn ja ammatillisuuden arvostus. Tämän luvun aluksi esitellään opinnäytetyön lähtökohdat. Lisäksi avataan opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus sekä tutkimuskysymykset. Lopuksi kuvataan aineistonhankinta- ja analyysimenetelmät.

5.1 Lähtökohdat, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyö on tutkimuksellinen ja siinä tehty tutkimus kvalitatiivinen eli laadullinen. Hirsjärven ym. (2016, s. 161) mukaan kvalitatiivinen tutkimus kuvaa todellista elämää, joka on moninaista. Pyrkimyksenä on kohteen mahdollisimman kokonaisvaltainen tutkiminen. Tietoa tuotettaessa ollaan kiinnostuneita siitä, millaisia käsityksiä tai kokemuksia henkilöillä tai yhteisöillä on ilmiöistä ja niiden merkityksistä (Vilka, 2021, s. 18).

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi eteläsuomalainen kunta. Yhteyshenkilönä oli päiväkodin johtaja. Toimeksiantajan alaisuudessa oleviin kolmeen päiväkotiin laadittiin tutkimusaiheesta digitaaliset kyselyt varhaiskasvatuksen opettajille, hoitajille sekä avustajille.

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, millainen on hyvä varhaiskasvatuksen opettaja. Tutkimuksessa selvitettiin, millaisia asioita varhaiskasvatuksen työntekijät pitävät tärkeinä varhaiskasvatuksen opettajan ominaisuuksissa ja toiminnassa sekä mitä he toivovat varhaiskasvatuksen opettajalta. Tavoitteena on, että tutkimus ja siitä syntyvä juliste, jossa on tiivistettynä kyselyn tulokset, näyttävät konkreettisesti, millainen hyvä varhaiskasvatuksen opettaja on kyselyyn vastanneiden mielestä sekä mitä häneltä toivotaan. Tutkimus tarjosi mahdollisuuden päiväkotiarjen ja työyhteisön kehittämiseen.

Opinnäytetyössä tutkittiin valikoituneiden päiväkotien työntekijöiden käsityksiä siitä, millainen on hyvä varhaiskasvatuksen opettaja.

Tutkimuskysymyksinä ovat:

- Millaisia ominaisuuksia hyvällä varhaiskasvatuksen opettajalla on?
- Miten hyvä varhaiskasvatuksen opettaja toimii?

Tutkimusta varten kerättiin oma tietoaaineisto digitaalisella kyselyllä. Tällaista aineistoa kutsutaan primaariaineistoksi, sillä siinä on suoraa tietoa tutkittavasta kohteesta (Hirsjärvi ym., 2016, s. 186). Opinnäytetyössä toteutetun tutkimuksen tavoitteena on saada uutta tietoa aiheesta ja myös vahvistusta aiemmille tutkimuksille.

5.2 Aineiston hankinta kyselyllä

Tutkimuksen aineistonhankintamenetelmänä käytettiin kyselytutkimusta, joka Hirsjärven ym. (2016, s. 195) mukaan mahdollistaa laajan tutkimusaineiston keruun. Se on tehokas menetelmänä. Huolellisesti suunniteltu lomake mahdollistaa aineiston nopean käsittelyn tallennettuun muotoon ja analysoinnin tietokonetta hyödyntäen. Kyselyssä käytettiin avoimia kysymyksiä. Ne mahdollistavat vastaajien todellisen itsensä ilmaisemisen omin sanoin, eivätkä ehdota valmiita vastauksia. (Hirsjärvi ym., 2016, ss. 195, 201) Kysely oli puolistrukturoitu ja siinä olevat neljä kysymystä olivat kaikille samat.

Kyselyn kysymykset täytyy aina testata, ennen kuin kokoaa varsinaista aineistoa (Vilka, 2021, s. 109). Kyselyn ensimmäinen versio täytettiin kokeeksi Word-asiakirjaan. Sen täyttämiseen kului alle 5 minuuttia aikaa. Kyselyn kysymyksistä ja niiden muotoilusta saatiin rakentavaa palautetta opinnäytetyöryhmässä. Kysymykset hioutuivat testaamisen sekä palautteen saamisen myötä. Tutkimuskyselyn lopullinen versio laadittiin Microsoft Forms -kyselyohjelmalla ja lähetettiin yksittäiselle henkilölle testattavaksi (Liite 2). Testissä ei ilmennyt ongelmia vastaamisessa. Kyselyn pystyi täyttämään tietokoneella tai puhelimella. Testivastaus poistettiin ennen virallisen kyselyn avautumista.

Aineistoa kerättiin digitaalisella kyselyllä kolmesta päiväkodista (Kuva 1). Linkki kyselyyn lähetettiin 50 varhaiskasvatuksen työntekijälle opinnäytetyön yhteyshenkilön toimesta. Henkilötietoja ei kerätty, joten kyselyn vastauksista ei käy ilmi esimerkiksi työntekijöiden taustakoulutus. Tutkittavia on tärkeää informoida tutkimusaiheesta ja tiedollisista tavoitteista sekä informoida, miten aineistoa käsitellään ja mitä sille tehdään (Kuula, 2006, s. 99). Kyselyn alussa vastaajia informoitiin tiiviisti opinnäytetyöstä. Siinä kerrottiin opinnäytetyön aihe ja tavoite sekä, että aineistoa kerätään varhaiskasvatuksen työntekijöiltä. Vastaajille tiedotettiin, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista, osallistumalla antaa tutkimusluvan, tietoja käytetään vain tätä tutkimusta varten ja ne säilytetään luottamuksellisesti, henkilötietoja ei kerätä sekä aineisto poistetaan tutkimuksen valmistuttua. Jokaista kannustettiin osallistumaan tutkimukseen sekä jakamaan omaa arvokasta tietoa ja näkökulmaa. Tutkimukseen osallistumisesta kiitettiin jo etukäteen ja lopuksi jaettiin yhteystiedot, mikäli jollekin tulisi kysyttävää tutkimuksesta. (Liite 2)

Kuva 1. Ote kyselystä varhaiskasvatuksen opettajille, hoitajille ja avustajille.

Kysely varhaiskasvatuksen opettajille, hoitajille ja avustajille

Hyvä varhaiskasvatuksen työntekijä!

Olet kutsuttu osallistumaan Minnan ammattiosaamisen kehittämisyhdistys Minna ry:n varhaiskasvatuksen kyselyyn. Kyselyssä on kysytty muun muassa: "Miten hyvä varhaiskasvatuksen opettaja toimii työyhteisössä, teiden kanssa ja yhteistyössä vanhempien kanssa?"

Kyselyyn osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja sen tulokset ei koskaan anneta eteenpäin. Kyselyssä kerättyjä tietoja ei anneta julkisesti eikä niitä käytetä tutkimuksen ulkopuolella. Tiedot säilytetään ja käsitellään luottamuksellisesti ja ne poistetaan käytöstä tutkimuksen valmistuttua. Kysely on anonymisoitu, joten vastauksista ei käy ilmi kukaan yksilö.

Kyselyyn osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja sen tulokset ei koskaan anneta eteenpäin. Kyselyssä kerättyjä tietoja ei anneta julkisesti eikä niitä käytetä tutkimuksen ulkopuolella. Tiedot säilytetään ja käsitellään luottamuksellisesti ja ne poistetaan käytöstä tutkimuksen valmistuttua. Kysely on anonymisoitu, joten vastauksista ei käy ilmi kukaan yksilö.

Ilmoita tutkimuksen tavoitteista!

Tutkimuksen tavoite: Emma Korhonen ja Hanna Lehto: Minnan ammattiosaamisen kehittämisyhdistys (MKS) -kyselytutkimus. Jos et ole vielä täyttänyt tutkimuksen Minna, voit olla yhteydessä ohjaajaamme: www.suorittokaudet.fi/1

1. Mikä on omistautuksesi hyvää varhaiskasvatuksen opettajalle on?

Kirjoita vastaus

2. Perustele muutamaa valitsemaasi ominaisuutta.

Kirjoita vastaus

3. Miten hyvä varhaiskasvatuksen opettaja toimii työyhteisössä, teiden kanssa ja yhteistyössä vanhempien kanssa?

Kirjoita vastaus

4. Mitä toivot varhaiskasvatuksen opettajalta?

Kirjoita vastaus

Lähetä

Varhaiskasvatuksen työntekijät täyttivät kyselyn itselleen sopivana ajankohtana. Aineiston hankinta tapahtui 30.9.–15.10.2021. Viimeisellä viikolla muistutettiin kahdesti kyselyyn vastaamisesta yhteyshenkilön kautta. Kyselyyn vastasi määräaikaan mennessä 11 varhaiskasvatuksen kasvattajaa. Tutkimusaineistona saatiin kirjallisia vastauksia kysymyksiin.

5.3 Aineiston analyysi

Aineisto analysoitiin teemoittelulla, joka on yksi sisällönanalyysin muoto (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006). Sisällönanalyysi on kaikissa laadullisissa tutkimuksissa käytettävä perusanalyysimenetelmä. Se on yksittäinen metodi ja muihin analyysikokonaisuuksiin liitettävä väljä teoreettinen kehys. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 103) Teemoittelu sopi analyysimenetelmänä hyvin aineiston analysointiin, sillä tutkimusaineistosta pyrittiin hahmottamaan hyvän varhaiskasvatuksen opettajan ominaisuuksiin ja toimintaan liittyviä teemoja.

Laadullisen tutkimuksen analyysin ensimmäisessä vaiheessa tehdään vahva päätös siitä, mikä aineistossa kiinnostaa. Toisessa vaiheessa aineisto käydään läpi erottaen ja merkiten siitä ne asiat, jotka sisältyvät ennalta päätettyyn kiinnostukseen. Kolmannessa vaiheessa aineisto luokitellaan, teemoitellaan tai tyypitellään. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 104) Teemoittelussa litteroidusta tekstimassasta muodostetaan aineistolähtöisesti teemoja. Siinä etsitään yhdistäviä tai erottavia asioita. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006) Neljännessä eli viimeisessä vaiheessa kirjoitetaan yhteenveto (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 104).

Aineiston analyysi aloitettiin lukemalla aineisto. Kyselyvastaukset olivat sisällöllisesti ja pituudeltaan tiiviitä. Aineistossa kiinnosti hyvän varhaiskasvatuksen opettajan ominaisuudet ja toiminta. Kyselyvastaukset vastasivat suoraan tutkimuskysymyksiin eli ennalta päätettyyn kiinnostukseen. Kyselytulokset kopioitiin ja liitettiin omalle Word-tiedostolle. Kyselyn jokaisen kysymyksen vastaukset käsiteltiin alkuun erikseen.

Ensimmäisen kysymyksen vastausten pohjalta laadittiin aineistolähtöisesti alustavat teemat, joiden sisälle vastauksissa olevat hyvän varhaiskasvatuksen opettajan ominaisuudet ja toiminta kuuluvat. Vastauksissa olevat hyvän varhaiskasvatuksen opettajan ominaisuudet ja toiminta siirrettiin alustavien teemojen alle. Teemoja löytyi kahdeksan ja osa vastauksista olisi sopinut useamman teeman alle. Tässä vaiheessa pidettiin vielä vastausten alkuperäiset sanamuodot. Aineiston koodausta tehtiin samalla periaatteella jokaisen kyselykysymyksen kohdalla.

Tämän jälkeen tarkasteltiin kyselyn kaikkien neljän kysymyksen vastauksia, jotka yhdistettiin samojen aiemmin määriteltyjen kahdeksan teeman alle. Tässä vaiheessa teemojen nimet vielä tarkentuivat. Vastaukset muutettiin helpommin luettavaan muotoon, esimerkiksi vastaus ”iloisuutta” muutettiin muotoon iloisuus. Saman asiasisällön alle sopivat vastaukset yhdistettiin yhdeksi käsitteeksi. Esimerkiksi vastaukset ”pitkäjänteisyys”, ”pitkämielisyys” ja ”pitkä pinna” yhdistettiin käsitteeksi kärsivällisyys. Myös asiasisältöjä tiivistettiin tarvittaessa käsitteiksi. Esimerkiksi kyselyvastaus ”Ei kannata työssä heti luovuttaa ja vaihtaa alaa, jos juuri nyt tuntuu vaikealta” tiivistettiin tuloksissa käsitteeksi sitoutuminen. Jos sama asia mainittiin vastauksissa useamman kerran, niin se merkittiin analyysissä vain kerran. Lopuksi tarkasteltiin kaikkia kahdeksaa teemaa ja ne luokiteltiin kahden yläkäsitteen alle (Kuva 2).

Kuva 2. Aineiston analyysin yläkäsitteet ja teemat.

6 Tulokset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää hyvän varhaiskasvatuksen opettajan ominaisuuksia ja toimintaa kyselytutkimuksen avulla. Tutkimustulokset esitellään kasvattajille suunnatun kyselyn vastausten tuottaman aineiston analyysissä muodostuneiden yläkäsitteiden mukaan kahdessa alaluvussa: Henkilökohtaiset ominaisuudet sekä Ammatillinen osaaminen. Henkilökohtaisiin ominaisuuksiin kuuluvat aineiston analyysissä muodostuneet teemat: asenne, persoona ja luovuus. Ammatilliseen osaamiseen taas kuuluvat analyysissä muodostuneet teemat: ammattitaito, vuorovaikutustaidot, lapsilähtöisyys, työssä kestävyys sekä yhteistyöosaaminen. Tuloksia ei eritellä tutkimuskysymysten mukaisesti ominaisuuksiin ja toimintaan, sillä ominaisuudet voi muuttaa myös toiminnaksi. Esimerkiksi sensitiivinen aikuinen toimii sensitiivisesti.

Kyselyvastaukset vastasivat tutkimuskysymyksiin 'Millaisia ominaisuuksia hyvällä varhaiskasvatuksen opettajalla on?' sekä 'Miten hyvä varhaiskasvatuksen opettaja toimii?' Lisäksi tuli vastauksia, jotka eivät suoraan vastanneet tutkimuskysymyksiin, mutta joilla on vaikutusta siihen, että opettaja voi olla hyvä työssään. Varhaiskasvatuksen opettajalle toivottiin esimerkiksi enemmän aikaa tehdä työ kunnolla, ilman kiirettä ja jatkuvaa muutosta. Lisäksi toivottiin, että opettajan työn suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen varattu sak-aika toteutuisi. Tuloksissa tarkastellaan vain tutkimuskysymyksiin vastaavat vastaukset.

Tulosten kuvaamisessa käytetään suoria lainauksia tutkimusaineistosta tukemaan tutkimuksen luotettavuutta ja aineiston autenttisuutta sekä elävöittämään tekstiä. Tuloksia verrataan aiempiin tutkimuksiin kunkin teeman kohdalla. Aiemmat tutkimukset ja teoreettiset näkemykset vahvistavat ja tukevoittavat teemojen esittelyä. Luvun lopussa esitellään tutkimuksen tulosten pohjalta luotu juliste Hyvän varhaiskasvatuksen opettajan resepti.

6.1 Henkilökohtaiset ominaisuudet

Hyvän varhaiskasvatuksen opettajan henkilökohtaisiin ominaisuuksiin sisällytettiin tutkimuksesta aineistolähtöisesti nousseet teemat: asenne, persoona ja luovuus. Jokainen näistä ominaisuuksista näkyy opettajan toiminnassa.

6.1.1 Asenne

Kyselyn vastausten mukaan hyvällä varhaiskasvatuksen opettajalla on positiivinen ja iloinen asenne. Hän on avoin, innokas ja utelias elämän eri alueilla. Hyvä varhaiskasvatuksen opettaja on ennakkoluuloton. Hän on tasapainoinen, lempeä, ystävällinen ja hänellä on ”roppakaupalla rohkeutta”.

- - positiivinen luonne - -

- - pitää uskaltaa tehdä, sanoa ja kokeilla

Myös Koivusen (2009, s. 119) mukaan asenteet ja persoonan piirteet vaikuttavat siihen, millainen kasvattaja on. Anttilan ja Kuhmosen (2015, s. 3) opinnäytetyötutkimuksen tulosten mukaan vanhempien mielestä hyvän lastentarhanopettajan toiminnassa näkyy innostunut asenne. Hulmin (2020, s. 20) kandidaatintutkielman tuloksissa mainittiin, että opettajan tulisi olla sekä positiivinen että avoin.

Anttilan ja Kuhmosen (2015, s. 3) tutkimustuloksissa lempeys nousi yhtenä tärkeimmistä hyvän lastentarhanopettajan ominaisuuksista sekä lasten että vanhempien mielipiteissä. Hulmin (2020, s. 10) kandidaatintutkielmassa sekä Anttilan ja Kuhmosen (2015, s. 21) opinnäytetyössä oli molemmissa käsitelty teoriaosuuksissa yhtenä hyvän varhaiskasvatuksen opettajan ominaisuutena suvaitsevaisuutta, jota voidaan pitää synonyyminä ennakkoluulottomuudelle. Kummassakaan tutkimuksessa suvaitsevaisuus tai ennakkoluulottomuus ei kuitenkaan tullut tulokseksi, vaan sitä käsiteltiin erikseen teoriaosuudessa.

6.1.2 Persoona

Vastaajien mielestä hyvä varhaiskasvatuksen opettaja on tilanteesta riippuen aktiivinen, reipas ja rauhallinen. Hän on rehellinen, luotettava, reilu ja tasapuolinen. Hyvällä varhaiskasvatuksen opettajalla on maalaisjärkeä ja huumoria. Hän on empaattinen ja sensitiivinen. Hyvä varhaiskasvatuksen opettaja osaa olla jämäkkä ja pitää kiinni rajoista, eli hänellä on auktoriteettia lapsiin.

Empaattisuutta tarvitaan mielestäni erityisesti lasten kanssa työskennellessä.

Työ vaatii jatkuvaa sensitiivistä otetta.

- - herkät tuntosarvet - -

Opettajien Ammattijärjestö OAJ:n (2020) mukaan varhaiskasvatuksen opettajana työskenteleminen edellyttää herkkyyttä. Anttilan ja Kuhmosen (2015, s. 3) tutkimustuloksissa hyvän lastentarhanopettajan yhdeksi tärkeimmistä ominaisuuksista nousi empaattisuus, mikä kävi ilmi sekä lasten että vanhempien mielipiteistä. Myös Hulmin (2020, s. 2) kandidaatintutkielman tuloksissa empaattisuus oli yksi kolmesta tärkeimmästä varhaiskasvatuksen opettajan ominaisuudesta.

Rinteen (n.d.) mukaan empaattinen ihminen pystyy auttamaan muita, sillä hän osaa asettua toisen asemaan menemättä kuitenkaan tunnetilaan mukaan. Varhaiskasvattaja kykenee ymmärtämään lasta empatian avulla ja vastaamaan lapsen voimakkaisiin tunteisiin lämpimästi (Ahonen, 2017, s. 78). Sensitiivinen aikuinen osaa tunnistaa herkästi lapsen tunnetiloja ja kohtelee kunnioittavasti häntä (Kalliala, 2011, s. 68). Lapsen lähelle meneminen vahvistaa aikuisen kokemusta työn mielekkyydestä. Sensitiivinen aikuinen saa voimaa herkkyydestään ja säilyttää sen. Kun lapset on kerran päästänyt lähelleen, ei heitä voi ajaa pois ilman että ammatti-identiteetistä murtuisi korvaamattomasti jotakin. (Kalliala, 2011, ss. 262–263)

Oulasmaa ja Pesonen (2020, s. 17) määrittelevät persoonaan kuuluviksi tekijöiksi temperamentin, tunteet, älykkyyden ja fyysisen ulkomuodon. Elämänkokemukset ja

kasvatus vaikuttavat persoonaan. Ranta (2021, s. 60) toteaa persoonallisuuden olevan opettajan vahvuus ja sitä kannattaa hyödyntää työssä lasten kanssa.

Hulmin (2020, s. 2) kandidaatintutkielman tuloksista selvisi, että varhaiskasvatuksen opettajan persoonallisuus vaikuttaa merkittävästi käsitykseen hyvästä opettajasta. Persoonallisuuteen liitettiin erilaisia luonteenpiirteitä ja taitoja. Persoonallisuuden avulla lapsiin pystyy luomaan henkilökohtaisen suhteen. Anttilan ja Kuhmosen (2015, s. 3) tutkimustulosten mukaan vanhemmat arvostivat hyvässä lastentarhanopettajassa luotettavuutta.

6.1.3 Luovuus

Kyselyn vastauksista kävi ilmi, että hyvä varhaiskasvatuksen opettaja on luova. Hän on musikaalinen, kekseliäs ja hänellä on mielikuvitusta. Opettaja on näppärä arjen ongelmien ratkaisemisessa.

Luovuudelle on aina käyttöä tilanteessa kuin tilanteessa.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ:n (2020) mukaan varhaiskasvatuksen opettaja osaa käyttää toiminnassaan ilmaisu-, liikunta- ja taidekasvatuksen menetelmiä monipuolisesti. Kuhmosen ja Anttilan (2015, s. 36) opinnäytetyön tutkimustuloksissa vanhempien vastauksissa korostui hyvän lastentarhanopettajan ammattitaidon luova käyttäminen, monitaitoisuus, idearikkaus ja kekseliäisyys.

Hulmin (2020, s. 21) kandidaatintutkielman tuloksista kävi ilmi, että lasten kanssa työskentelemisessä tärkeänä pidettiin opettajan luovuutta ja heittäytymiskykyä. Esimerkiksi monipuolisten työmenetelmien suunnitteluun ja käyttämiseen tarvitaan luovuutta. Erilaiset oppijat tarpeineen saadaan huomioitua käyttämällä monipuolisia työmenetelmiä. Hulmin tutkimuksen aineistossa anonyymi varhaiskasvatuksen opettajaksi opiskeleva henkilö totesi, että ihanteellista olisi, että opettaja olisi ainakin jollakin saralla luova. Toisen opiskelijan mukaan luovan opettajan oppimistilanteissa lapsi oppii huomaamattaan uutta.

6.2 Ammatillinen osaaminen

Hyvän varhaiskasvatuksen opettajan ammatilliseen osaamiseen sisällytettiin tutkimuksesta aineistolähtöisesti nousseet teemat: ammattitaito, lapsilähtöisyys, vuorovaikutustaidot, työssä kestävyys sekä yhteistyöosaaminen. Koivusen (2009, s. 119) mukaan siihen, millainen kasvattaja on, vaikuttavat koulutuksen ja työkokemuksen lisäksi muun muassa vuorovaikutustaidot ja käsitykset kasvatuksesta. Jokainen kyselyn tuloksena noussut teema käsitellään omassa osiossaan.

6.2.1 Ammattitaito

Kyselyn vastausten mukaan hyvällä varhaiskasvatuksen opettajalla on vankka ammattitaito. Opettaja tuntee eri-ikäisten lasten kehityksen vaiheet sekä osaa kehittää ja keksiä heille ikätasoista tekemistä eli hänellä on pedagogista osaamista. Ammattitaitoon kuuluvia ominaisuuksia olivat myös digiosaaminen, monilukutaito, havainnointikyky ja organisointitaidot.

Työtä tekemällä oppii - - tekniikoita työn tekoon, joilla jaksaa taas eteenpäin.

Lisäksi hänen tulee tietää eri ikäisistä lapsista, jolloin lapset saavat omantasoisia leikkejä ja harjoituksia esim. numeroista.

Yksi vastaajista mainitsi hyvän varhaiskasvatuksen opettajan ominaisuudeksi myös, että hänellä on "multitaskaamistaitoja" eli taitoa tehdä monia asioita samanaikaisesti. Tutkimukset osoittavat kuitenkin multitasking-toimintatavan heikentävän suoritusta, sillä henkilön tulee siirtää siinä tarkkaavaisuutta uudelleen ja uudelleen asioiden välillä (Müller, 2013). Müllerin (2013) mukaan multitasking-toimintatavasta aiheutuu keskittymiskyvyn heikkenemistä ja muistitoiminnan huonontumista. Hänestä myöskään uusia asioita ei opi lennossa tämän toimintatavan seurauksena.

Anttilan ja Kuhmosen (2015, s. 3) opinnäytetyön tutkimuksen tuloksista selvisi, että lasten vanhemmat arvostivat varhaiskasvatuksen opettajassa koulutusta ja ammattitaitoa. Hulmin (2020, s. 2) kandidaatintutkielman tuloksiin muodostui kolme teemaa hyvästä

varhaiskasvatuksen opettajasta ja yksi niistä oli varhaiskasvatuksen opettajan ammattitaito. Opettajan ammattitaito koostui koulutuksessa ja työelämässä saaduista taidoista, joihin kuuluivat esimerkiksi toiminnan suunnitteleminen lapsilähtöisesti, lasten yksilöllisten tarpeiden huomioon ottaminen sekä varhaiskasvatusta ohjaavien asiakirjojen noudattaminen.

6.2.2 Lapsilähtöisyys

Hyvä varhaiskasvatuksen opettaja toimii kyselyyn vastanneiden mukaan lapsilähtöisesti. Opettaja pysähtyy ja rauhoittuu lasten ääreen. Hän on läsnä ja luo sillä turvallisuutta. Kyselyssä vastattiin hyvän varhaiskasvatuksen opettajan olevan ystävällinen ja lapsille "malli aikuisesta, joka kuuntelee ja huomioi lämmöllä". Hän myös höpsöttelee lasten kanssa. Opettaja ajattelee aina ensisijaisesti lapsia ja toimii heidän parhaakseen.

Vastaajien mukaan hyvä varhaiskasvatuksen opettaja huomioi jokaisen lapsen ja auttaa kaikkia. Hän ottaa huomioon lasten tarpeet ja kiinnostuksen kohteet sekä kuuntelee heidän ajatuksiaan ja toiveitaan työn suunnittelussa. Hän pystyy tarjoamaan lapsille heitä kiinnostavia asioita, joiden kautta tapahtuu oppimista eri osa-alueilla. Hyvä varhaiskasvatuksen opettaja vahvistaa lasten itsetuntoa. Hän kannustaa lapsia pienissäkin onnistumisissa.

Hyvä varhaiskasvatuksen opettaja mielestäni ajattelee aina ensisijaisesti lapsia. Ottaa lasten kiinnostuksen kohteista "koppia" ja suunnittelee työtään havaitsemillaan asiolla.

Koen että kaikki toiminta lähtee lapsista eli lasten mielenkiintoihin tarttuminen on ensijaisen tärkeää.

Esim. lapsi yrittää ensimmäistä kertaa laittaa kenkiä jalkaan niin kannustetaan ja hurrataan.

Opettajien Ammattijärjestö OAJ (OAJ, 2020) määrittelee varhaiskasvatuksen opettajan tehtäväksi lapsen rohkaisemisen ja kannustamisen asioiden kokeilemisessa ja

harjoittelemisessa. Anttilan ja Kuhmosen (2015, s. 3) tutkimuksen mukaan lasten mielestä hyvä lastentarhanopettaja toimii auttaen, opettaen ja huolehtien lapsista. Hulmin (2020, ss. 2, 31) tutkimuksesta kävi ilmi, että hyvä varhaiskasvatuksen opettaja toimii työssään aina lapsen etua seuraten. Hän heittäytyy lapsen maailmaan ja toimintaan ja osaa siten suunnitella lapsilähtöisempää toimintaa. Anttilan ja Kuhmosen (2015, ss. 33, 35) tutkimustulosten mukaan hyvä opettaja on hauska ja hän leikkii lasten kanssa.

6.2.3 Vuorovaikutustaidot

Hyvällä varhaiskasvatuksen opettajalla on vastaajien mukaan hyvät vuorovaikutustaidot. Hänellä on taito kuunnella ja kuulla. Hän kohtaa jokaisen aidosti, puhuu kauniisti ja osaa kommunikoida ja jakaa asioita. Hän uskaltaa ottaa puheeksi vaikeitakin asioita. Opettaja osaa keskustella sekä aikuisten että lasten kanssa. Hän osaa myös käyttää elekieltä, jos yhteistä kieltä ei löydy. Hyvän varhaiskasvatuksen opettajan vuorovaikutus on läsnäolevaa, lämmintä ja arvostavaa. Hän osaa ottaa kaikki huomioon. Opettajalla on hyvät tunnetaidot.

Puhumalla kaikille kauniisti jokaista arvostaen, ottaen toiset huomioon ja kohtaamalla jokaisen aidosti.

Vuorovaikutustaidot korostuvat nykyään, sillä opettajan on oltava valmis keskustelemaan asioista kuin asioista aikuisten ja lasten kanssa, sekä ottaa puheeksi hyvinkin vaikeita asioita.

Hyvät vuorovaikutustaidot antavat turvallisen pohjan sekä vanhemmille että lapsille. Läsnäolon kautta esimerkiksi lasten mielenkiinnon kohteet selviävät joiden kautta toimintaa aletaan toteuttamaan.

Varhaiskasvatuksen arkea määrittää laadukas vuorovaikutus, joka vaikuttaa sekä lasten, perheiden, henkilöstön että koko yhteisön hyvinvointiin, oppimiseen ja kehitykseen. Vuorovaikutusosaamisen tärkeys korostuu moninaisten perheiden kanssa työskennellessä. (Kangas ym., 2021, ss. 76–77) Kaikkien lasten arvostaminen ja kunnioittaminen,

ratkaisukeskeisyys ja vahvuusperustaisuus luovat hyvän varhaiskasvatuksen vuorovaikutuksen (Sandberg, 2021, s. 24).

Hulmin (2020, ss. 22–23) kandidaatintutkielmassa varhaiskasvatuksen opettajaksi opiskeluvien vastauksissa nousi esille kuuntelemiseen, kuulemiseen ja keskusteluun liittyvät taidot. Kuulemisen taito on välttämätön yhteistyössä tiimin ja huoltajien kanssa sekä lapsilähtöisen toiminnan suunnittelussa. Kuulemalla ja kuuntelemalla voidaan osoittaa puhujalle tukea ja että tämä on tärkeää. Vuorovaikutustaitoihin kuuluvat myös omien mielipiteiden esittäminen ja argumentointi. Myös Anttilan ja Kuhmosen (2015, s. 3) opinäytetyön tutkimustuloksissa vanhempien mielestä hyvän lastentarhanopettajan toiminnassa näkyy vuorovaikutteisuus.

6.2.4 Työssä kestävyys

Vastaajien mukaan hyvällä varhaiskasvatuksen opettajalla on työssä kestävyttä. Opettaja on joustava, mukautuva ja nopeasti reagoiva varhaiskasvatuksen arjen alati muuttuvissa tilanteissa. Hän on kärsivällinen ja sietää muutosta, keskeneräisyyttä sekä stressiä. Opettaja kykenee keskittymään työhönsä lapsiryhmän melutasosta huolimatta. Opettaja sopeutuu nopeasti muutoksiin, sitoutuu työhönsä ja suuntautuu tulevaisuuteen.

Muutoksensietokyky - mikään hetki eikä päivä ole samanlainen eivätkä ihmiset keiden kanssa teet töitä. Asiat muuttuvat kentällä kokoajan ja työparit muuttuvat joskus jopa tunnin sisällä. Itse voi joutua toiseen ryhmään kesken päivää ja se mitä olet suunnitellut jää toteuttamatta - -

Stressinsietokyky on nykyään tärkeää työssä, sillä metelissä pitää pystyä keskittymään asioihin, moneen asiaan yhtäaikaan, painetta nopeisiin reagoimisiin tärkeissä asioissa on jatkuvasti. Työn vaatimukset ovat kasvaneet lasten ja perheiden vaikeuksien kasvaessa jatkuvasti.

Ei kannata työssä heti luovuttaa ja vaihtaa alaa, jos juuri nyt tuntuu vaikealta.

Työtä tekemällä oppii tekniikoita työn tekoon, joilla jaksaa taas eteenpäin.

Koivusen (2009, ss. 130, 137–138) mukaan kasvattaja kohtaa haastavia tilanteita päivittäin ja tarvitsee hyvää fyysistä ja psyykkistä sietokykyä. Hyvän sietokyvyn avulla kasvattaja kestää lasten tunneperäisiä ilmenemuotoja, kuten raivokohtauksia ja levottomuutta. Joustavuuden avulla kasvattaja kykenee muuttamaan suunnitelmiaan tarvittaessa. Hyvä tilannetaju auttaa tunnistamaan tällaiset tilanteet ja reagoimaan välittömästi. Hulmin (2020, s. 21) kandidaatintutkielman tuloksissa kärsivällisyyden merkitys nähtiin tärkeäksi, sillä erilaisia muutoksia ja vaihtelevia tilanteita on päivittäin läsnä opettajan työssä. Anttilan ja Kuhmosen (2015, s. 36) tuloksissa vanhemmat pitivät tärkeänä myös lastentarhanopettajan sitoutumista työhönsä.

6.2.5 Yhteistyöosaaminen

Kyselyn vastauksissa korostui yhteistyöosaaminen. Niistä kävi ilmi, että hyvällä varhaiskasvatuksen opettajalla on hyvät ryhmätyötaidot tehdessä yhteistyötä tiimissä ja moniammatillisessa työyhteisössä sekä lasten että vanhempien kanssa. Opettaja tukee työkaveria sekä kannustaa ja huomioi muut tiimissä. Hän kuuntelee kaikkia tiimin osapuolia. Varhaiskasvatuksen opettaja on hyvä johtaja tiimillensä. Hän toimii aktiivisena osana moniammatillisessa työyhteisössä. Opettaja arvostaa muita ammattiryhmiä. Hän osaa jakaa työtä ja ottaa vastuuta. Hän on avoin ja uskaltaa ottaa työasiat puheeksi. Tiimityöskentelyn sujuvuus on hänelle tärkeää, sillä hyvinvoiva tiimi edesauttaa lapsiakin voimaan hyvin.

Vastausten mukaan hyvä varhaiskasvatuksen opettaja toimii vanhempien rinnalla kasvatustyössä. Hän kohtaa lapset ja vanhemmat yksilöinä ja toimii perheiden tarpeiden mukaan. Hän kuuntelee kaikkia osapuolia ja vie tarvittaessa asioita eteenpäin. Yhteistyö vanhempien kanssa on avointa ja luottamuksellista. Hyvä varhaiskasvatuksen opettaja kertoo vanhemmalle lapsen päivästä.

Ryhmätyöskentelytaidot todella tärkeitä. Tiimin merkitys on suuri toimivassa ryhmässä ja hyvinvoivan tiimin ansioista lapsetkin voivat hyvin. Lisäksi yhdessä ollaan kasvatustavustuuksia, eli tärkeää olisi että pystytään myös työskentelemään ja toimimaan yhdessä.

Avoimuus on ykkös juttu niin työyhteisössä ja kuin vanhempienkin kanssa.

Vanhempien kanssa on tärkeä olla avoin ja rehellinen, lapsen huonoistakin päivistä pitää kertoa avoimesti mutta niin, että ymmärretään (ja välitetään ymmärrys) siitä, että lapsellakin on huonoja päiviä.

Hulmin (2020, s. 2) kandidaatintutkielman tuloksissa yhteistyötaitot oli yksi kolmesta hyvän varhaiskasvatuksen opettajan ominaisuudesta. Niiden tärkeys korostui, sillä varhaiskasvatuksen opettaja tekee yhteistyötä tiimin, huoltajien ja usean muun tahon kanssa. Heleniuksen ja Korhosen (2005, s. 66) mukaan aito yhteistyö edistää lasten ja perheiden hyvinvointia. Pesonen (2020, s. 10) kuvaa, että varhaiskasvatuksen opettajan tehtävänä on varmistaa, että vanhemmat ovat osallisia lapsiaan koskevissa asioissa. Opettaja tukee lapsen ja vanhemman välistä suhdetta ja sen myönteistä kehittymistä. Hän vastaa pedagogisesta johtamisesta työtiimissään, huolehtii työyhteisön jäsenistä ja tukee heitä työssään.

6.3 Hyvän varhaiskasvatuksen opettajan resepti -juliste

Tutkimuksen tulokset tiivistettiin julisteeksi (Kuva 3; Liite 3), jossa on Hyvän varhaiskasvatuksen opettajan resepti. Juliste tulostetaan tutkimuskohteina olleiden päiväkotien kahvihuoneiden seinille. Julisteen tarkoituksena on, että päiväkotien työntekijät näkevät konkreettisesti, millainen hyvä varhaiskasvatuksen opettaja on kyselyyn vastanneiden mielestä sekä mitä häneltä toivotaan. Työntekijät voivat käydä julisteen sisältöä läpi yhdessä tai erikseen. Opettajat voivat käyttää julistetta myös itsereflektion välineenä. He voivat pohtia julisteessa olevia hyvän varhaiskasvatuksen opettajan ominaisuuksia ja toimintaa omalla kohdallaan ja kiinnittää huomiota niihin asioihin, joissa itsellä on kehitettävää. Myös nykyinen osaaminen on tärkeää nähdä. Näin tutkimuksen tulokset pääsevät vaikuttamaan varhaiskasvatuksen arkeen. Omaan toimintaan pystyy vaikuttamaan, kun se on tehty näkyväksi ja tiedostaa odotukset ja toiveet.

Kuva 3. Juliste Hyvän varhaiskasvatuksen opettajan reseptistä.

Hyvän varhaiskasvatuksen opettajan resepti

Ainekset
Opettajasta riittää noin 21 lapselle

Pohja
varhaiskasvatuksen opettajan koulutus
3 dl vanhaa ammattitaitoa
2 dl pedagogista osaamista
½ dl havainnointikykyä
½ dl organisointitaitoja
2 tl hyvää johtamista

Työssä kestävyiden vuokaan
joustavuutta
sitoutumista
kärsivällisyyttä
muutoksensietokykyä
keskenäisyysientsietokykyä
stressinsietokykyä

Kostutus
1 ½ dl lapsilähtöisyyttä
2 kl höpsöttelyä
tujaus luovuutta

Yhteistyötäyte
4 dl ryhmätöitä
2 dl yksilöllistä kohtaamista
½ dl työn jakamista
3 rkl ammattiryhmien arvostusta
kourallinen vastuunottoa

Persoonatäyte
¾ dl auktoriteettia
2 dl luotettavuutta
2 dl empaattisuutta
250 g sensitiivisyyttä
1 rkl huumoria
ripaus maalaisjärkeä
rauhallisuutta
aktiivisuutta

Asennekuorrutus
2 ½ dl iloista asennetta
3 dl lempeyttä
2 kl avoimuutta
3 rkl ennakkoluulottomuutta
roppakaupalla rohkeutta

Koristeluun
kauniita henkilökohtaisia ominaisuuksia,
kuten ystävällisyyttä, uteliaisuutta ja
innokkuutta

Hyvässä varhaiskasvatuksen opettajassa maistuvat hyvä arki ja vahva pedagogisuus. Tässä resepti, joka onnistuu myös vasta-alkajalta. Älä tule paha ope, tule hyvä ope!

Valmistus
Varaa aikaa tehdä työ kunnolla, ilman kiirettä ja jatkuvaa muutosta. Huomioi SAK-aika!

- Vaahdota koulutus ja vanha ammattitaito kuohkeaksi vaahdoksi. Lisää joukkoon keskenään sekoitetut pedagoginen osaaminen, havainnointikyky, organisointitaidot ja hyvä johtaminen. Sekoita kokonaisuus varovasti käänellen.
- Kaada taikina joustamisella, sitoutumisella ja kärsivällisyydellä voideltuun sekä sietokyvyillä jauhottettuun työssä kestävyiden vuokaan.
- Paista lämpimässä vuorovaikutuksessa päiväkodissa, kunnes opettaja alkaa irrota rutiineistaan kohti aitoa lasten osallisuuden toteutumista.
- Valmista opettajan kypsässä yhteistyö- ja persoonatäyte. Viipaloi ryhmätöitä ja laita ne työarjen kasariin yhdessä yksilöllisen kohtaamisen, työn jakamisen, kaikkien ammattiryhmien arvostuksen ja vastuunoton kanssa. Anna kuplia hiljalleen, kunnes opettajan yhteistyötäyte on pehmennyt. Jähdytä.
- Vaahdota auktoriteetti ja luotettavuus. Vatkaa joukkoon empaattisuus ja sensitiivisyys. Anna täytteeseen potkua huumorilla ja ripauksella maalaisjärkeä. Tasapainota makua rauhallisuudella ja aktiivisuudella temperamenttisi mukaan.
- Leikkaa jäähtyneen opettajan huomio kolmeen osaan: lapsille, tiimille ja vanhemmille. Kostuta opettaja höpsöttelyllä ja luovuudella maustetulla lapsilähtöisyydellä. Levitä yhteistyö- ja persoonatäyte osien väleihin. Kokoa opettaja VASU:n mukaan.
- Valmista kuorrute. Vaahdota iloinen asenne. Sekoita joukkoon lempeys. Mausta avoimuudella ja ennakkoluulottomuudella. Levitä kuorrute runsaaksi kerrokseksi opettajan päälle. Siivilöi pinnalle rohkeutta.
- Koristele opettaja näyttävästi kauniilla henkilökohtaisilla ominaisuuksilla, kuten ystävällisyydellä, uteliaisuudella ja innokkuudella. Tarjoile kannustuksen kera.

Reseptin laitteet:
Emmi Pönniö & Hannes Leminen

Hyvän varhaiskasvatuksen opettajan reseptissä näkyy tutkimuksen tuloksista muodostuneet kahdeksan teemaa reseptin eri vaiheissa ja osissa. Opettajan pohjana on ammatillinen osaaminen, joka laitetaan työssä kestävyiden vuokaan. Opettaja paistetaan lämpimässä vuorovaikutuksessa. Kostutukseen käytetään lapsilähtöisyyttä ja luovuutta, jotka läpäisevät kokonaisuuden. Opettajan huomio leikataan kolmeen osaan: lapsille, tiimille ja vanhemmille. Osien väleihin levitetään yhteistyö- ja persoonatäyte. Opettaja kuorrutetaan asenteella, joka näkyy opettajassa päällimmäisenä kerroksena. Lopuksi opettaja koristellaan kauniilla henkilökohtaisilla ominaisuuksilla. Opettaja riittää lapsiryhmällensä, eli noin 21 lapselle.

Julisteeseen valittiin kyselyn tulosten kahdeksan pääteemaa sekä tiivistetysti niiden olennaisimpia sisältöjä, jotka sai sovitettua hyvin monivaiheisen täytekakkureseptin muotoon. Julisteen tavoitteena on olla sekä hyödyllinen että viihdyttävä lukijalleen, mikä otettiin huomioon sen suunnittelussa ja toteutuksessa. Julisteessa olevat hyvän varhaiskasvatuksen opettajan ainesosien määrät eivät pohjautu vastausmääriin tai tutkimustietoon. Määrät ovat muutenkin satunnaisia, sillä eri ainesosia tarvitaan leivonnassa eri määrä niiden tarkoituksesta ja voimakkuudesta riippuen. Esimerkiksi leivinjauhetta laitetaan vain vähän taikinaan, mutta sillä on suuri vaikutus.

Julisteen sisältöä hahmoteltiin ja ideoitiin aluksi Word-tiedostolla. Lopullinen tekstiasettelu tehtiin Adobe Photoshop -kuvankäsittelyohjelmalla. Julisteen tausta tehtiin Canva-suunnitteluohjelmalla. Julisteen vasemman puolen taustakuva on Canvasta ja oikeanpuolinen Pixabay-kuvapankista. Adobe Photoshopilla kuvaksi muutettu reseptin tekstitiedosto laitettiin Canvassa kuvakehykseen. Julisteeseen lisättiin graafisia elementtejä.

Julistetta tullaan tarjoamaan Varhaiskasvatuksen Opettajien Liiton julkaisemaan Lastentarha-lehteen, joka on varhaiskasvatuksen ammatti- ja järjestölehti (Varhaiskasvatuksen Opettajien Liitto, 2021). Juliste tullaan mahdollisesti myös julkaisemaan sosiaalisessa mediassa.

7 Johtopäätökset

Opinnäytetyössä selvitettiin, millainen on hyvä varhaiskasvatuksen opettaja.

Tutkimuskysymyksinä olivat 'Millaisia ominaisuuksia hyvällä varhaiskasvatuksen opettajalla on?' sekä 'Miten hyvä varhaiskasvatuksen opettaja toimii?' Hyvällä varhaiskasvatuksen opettajalla on tutkimuksen kirjallisuuden ja tulosten perusteella henkilökohtaisia ominaisuuksia ja ammatillista osaamista, jotka vaikuttavat hänen osaamiseensa ja toimintaansa lasten, vanhempien ja työyhteisön kanssa. Henkilökohtaisiin ominaisuuksiin kuuluvat tutkimuksen tulosten mukaan asenne, persoona ja luovuus. Ammatilliseen osaamiseen sisältyvät ammattitaito, vuorovaikutustaidot, lapsilähtöisyys, työssä kestävyys sekä yhteistyöosaaminen. Samat teemat ilmenevät myös tutkimuksen kirjallisuudesta.

On hyvä, että varhaiskasvatuksessa on töissä erilaisia aikuisia, sillä lapsetkin ovat erilaisia (Oulasmaa & Riihonen, 2013, s. 97). Hyvä varhaiskasvatuksen opettaja hyödyntää työssään omaa persoonaansa, johon kuuluu muun muassa temperamentti, huumorintaju ja maalaisjärki. Opettaja osaa olla rauhallinen ja aktiivinen tilanteiden vaatimalla tavalla. Empaattisuus ja sensitiivisyys nousevat tärkeinä hyvän varhaiskasvatuksen opettajan ominaisuuksina niin tutkimuksen kirjallisuudessa, aikaisemmissa tutkimuksissa kuin myös tutkimuksen tuloksissa. Opettaja suhtautuu lapseen myötätuntoisesti. Hän on herkkä huomaamaan hyvät hetket ja tilanteet, joihin pitää puuttua. Hyvältä varhaiskasvatuksen opettajalta löytyy auktoriteettia lapsiryhmän johtamiseen. Hän osaa pitää rajoista kiinni. Opettaja on sopivassa suhteessa lempeä, mutta jämäkkä. (Ks. Ahonen, 2017, ss. 78, 156–157; OPH, 2018, s. 38; Oulasmaa & Pesonen, 2020, ss. 22–23; Ranta 2021, s. 60)

Varhaiskasvatuksen opettajan asenne näkyy kaikessa hänen toiminnassaan. On tärkeää, että opettajalla on myönteinen ja ennakkoluuloton asenne häntä ympäröiviin ihmisiin ja tekemäänsä työtä kohtaan. Opettajan innokas ja utelias asenne saa myös muut innostumaan ja kiinnostumaan asioista. Varhaiskasvatuksen opettajan työssä tarvitaan luovuutta ja asioiden soveltamista arjen tilanteissa ja toiminnassa. Opettaja on kekseliäs ja hänellä on kyky ratkaista ongelmia. Esimerkiksi musikaalisesta, ilmaisullisesta, liikunnallisesta ja kuvataiteellisesta osaamisesta on hyötyä työssä. Opettajan ei kuitenkaan tarvitse olla

taiteilija. Oma innostuneisuus asioita ohjatessa on ratkaisevaa. (Ks. OAJ, 2020; OPH, 2018, ss. 30, 42)

Opettajan ammatillisen osaamisen pohjana on ammattitaito, joka koostuu teoreettisesta ja käytännöllisestä osaamisesta. Ammattitaito on muodostunut korkeatasoisen koulutuksen sekä harjoittelujen ja työelämän kautta. Varhaiskasvatuksen opettaja on ryhmänsä pedagoginen johtaja. Hyvä varhaiskasvatuksen opettaja osaa hyödyntää työssään ja toiminnassaan teoreettista pääomaansa tarkoituksenmukaisesti. Hän tietää lasten kehityksen vaiheet, osaa havainnoida lapsia sekä suunnitella ja toteuttaa laadukasta pedagogista toimintaa lasten tarpeiden mukaisesti. Opettajan ammatillinen osaaminen sisältää myös toiminnan arvioimisen ja kehittämisen. (Ks. Salminen, 2017, s. 168; OPH, 2018, ss. 38, 61)

Hyvällä varhaiskasvatuksen opettajalla on hyvät vuorovaikutustaidot. Opettaja kohtaa lämpimästi lapset, vanhemmat ja työyhteisön jäsenet. Hän osallistaa lapsia ja vanhempia. Hyvällä opettajalla on taito kuulla ja kuunnella. Hän osaa ja uskaltaa puhua vaikeistakin asioista. Puheen lisäksi opettaja kiinnittää huomiota eleisiinsä. Opettaja hyödyntää työssään tarkoituksenmukaisesti kuvia puheen ja eleiden tukena. (Ks. OPH, ss. 30, 41)

Lapsilähtöisyys ja lasten asettaminen etusijalle kuuluvat hyvän varhaiskasvatuksen opettajan toimintaan. Opettaja luo turvallisuutta läsnäolollaan sekä pysähtymällä ja rauhoittumalla lasten ääreen. Hassuttelulla on myönteistä ilmapiiriä luova vaikutus (OPH, 2018, s. 39). Opettaja vahvistaa lapsissa olevaa hyvää ja yrityksiä oikeaan suuntaan sekä kannustaa. Lapset ovat kaiken hänen toimintansa keskiössä niin tutkimuksen kirjallisuuden kuin tulosten perusteella. Hyvä varhaiskasvatuksen opettaja kuuntelee lasten ajatuksia, toiveita ja kiinnostusten kohteita sekä suunnittelee toimintaa niiden mukaan. Hän huomioi lapset tasapuolisesti. (Ks. OPH, 2018, ss. 38, 41)

Hyvä varhaiskasvatuksen opettaja sitoutuu työhönsä ja lapsiin. Opettajan työ on haastavaa esimerkiksi suurista ryhmistä, melusta, jatkuvasta muutoksesta ja erilaisista perhetilanteista johtuen. Opettajalla on stressin-, keskeneräisyyden- ja muutoksensietokykyä, joiden avulla hän suoriutuu vaativasta työstään. Hyvä opettaja tarvitsee varhaiskasvatuksen arjessa

joustavuutta ja kärsivällisyyttä, sillä tilanteet vaihtelevat päivittäin ja suunnitelmat vaihtuvat lennosta. On tärkeää, että opettaja pystyy muuttamaan toimintaansa tilanteiden vaatimalla tavalla ja kykenee reagoimaan muutoksiin tarvittaessa nopeasti. (Ks. Koivunen, 2009, ss. 130, 137–138; Oulasmaa & Riihonen, 2013, s. 95)

Opettaja tekee yhteistyötä vanhempien, lasten, työtiiminsä sekä muiden tahojen kanssa. Tästä johtuen yhteistyöosaamisen merkitys korostuu työssä. On tärkeää, että opettaja pystyy puhumaan onnistumisten ja muiden positiivisten asioiden lisäksi myös haastavista aiheista vanhempien kanssa. Hyvän yhteistyön pohjana on avoimuus, luottamus ja yksilöllinen kohtaaminen. Erimielisyyksistä huolimatta opettajan tulee välittää vanhemmille, että hän on samalla puolella heidän kanssaan. Hyvällä varhaiskasvatuksen opettajalla on merkittävä rooli työtiiminsä vetäjänä. Opettajan on tärkeää osoittaa muille tiiminsä jäsenille arvostusta ja luottamusta. Hyvä opettaja kuuntelee muita, ottaa vastuun omasta työstään ja toiminnastaan sekä jakaa työtä. Hän myös nostaa esille, jos ryhmässä toimitaan joissain asioissa lasten edun vastaisesti. Toimiva tiimi mahdollistaa lasten hyvinvoinnin ryhmässä. (Ks. OAJ, 2020; OPH, 2018, ss. 34–35)

Tutkimuksen kirjallisuuden ja tulosten johtopäätöksenä voidaan todeta, että hyvä varhaiskasvatuksen opettaja käyttää työssään ja toiminnassaan henkilökohtaisia ominaisuuksiaan ja ammatillista osaamistaan tarkoituksenmukaisesti. Varhaiskasvatuksen opettajan ei tarvitse olla täydellinen ja osata kaikkea ollakseen hyvä. Hän hyödyntää myös muiden tiiminsä kasvattajien ja moniammatillisen työyhteisön osaamista laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttamisessa. Hyvä varhaiskasvatuksen opettaja toimii aina lasten edun mukaisesti. Lapset ovat hänen kaiken toimintansa keskiössä.

8 Pohdinta

Opinnäytetyön tietoperustassa käsiteltiin hyvän varhaiskasvatuksen opettajan teoreettista ja käytännöllistä osaamista, joihin kuuluvat lapsen tunteminen, pedagoginen osaaminen, auktoriteetti, suhde lapseen, havainnointi, oman toiminnan tiedostaminen sekä vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot. Nämä samat teemat toistuivat myös kasvattajille suunnatun kyselyn vastauksissa. Teoriaosuudessaamme, hyvän varhaiskasvatuksen opettajan henkilökohtaisissa ominaisuuksissa, käsiteltiin persoonaa, temperamenttia, empaattisuutta, läsnäoloa ja sitoutumista. Nämä samat teemat tulivat vastauksiksi myös kyselyssä.

Opinnäytetyössä toteutetun kyselyn tulokset olivat hyvin yhdensuuntaiset aiempien aiheesta tehtyjen tutkimusten sekä tietoteorian kanssa. Opinnäytteemme vahvisti aiempaa tietoa siitä, millainen hyvä varhaiskasvatuksen opettaja on. Opinnäytetyö tuotti siinä mielessä uutta tietoa, että tutkimme varhaiskasvatuksen opettajien, hoitajien sekä myös avustajien näkemyksiä aiheesta. Aiemmin Anttila ja Kuhmonen (2015) olivat tutkineet esikouluikäisten lasten sekä heidän vanhempiansa käsityksiä ja Hulmi (2020) varhaiskasvatuksen opettajaksi opiskelevien näkemyksiä hyvästä varhaiskasvatuksen opettajasta. Teimme tutkimuksemme tuloksista julisteen hyvän varhaiskasvatuksen opettajan ominaisuuksista ja toiminnasta. Emme löytäneet aiheesta muita suomen- tai englanninkielisiä julisteita.

8.1 Millainen on hyvä varhaiskasvatuksen opettaja?

“Millainen on hyvä varhaiskasvatuksen opettaja?” on kysymyksenä tärkeä. Vastaus siihen on osittain omaan aikaansa sidottu ja vastaajasta riippuvainen. Eri aikoina on ollut erilaisia ihanteita, samoin eri kulttuureissa. Yksittäinen henkilö voi nostaa tietyt varhaiskasvatuksen opettajaan liittyvät piirteet muita piirteitä tärkeämmiksi. Voidaan kuitenkin löytää asioita ja ominaisuuksia, jotka yhdistyvät niin varhaiskasvatuksen teoretiedossa, kuin myös yksittäisten ihmisten ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten vastauksissa kysymykseen. Pohdimme seuraavaksi hyvää varhaiskasvatuksen opettajaa muun muassa koulutuksen, harrastuneisuuden, työkokemuksen, iän, henkilökohtaisten ominaisuuksien, mielialan, vanhemmuuden sekä tietoteorian näkökulmista.

On perusteltua kysyä: "Miten koulutus vaikuttaa opettajan pätevyyteen?" Koulutus antaa tietoperustan työlle ja raamit, joiden sisällä työskennellä ja kehittää työtä.

Opinnäytetyömme teoriaosuudessa käsiteltiin varhaiskasvatuksen opettajan koulutusta ja eri koulutustaustojen vahvuuksia. Hyvää varhaiskasvatuksen opettajaa on vaikea määritellä koulutuksen perusteella, sillä opiskelija on vastuussa omasta oppimisestaan ja siitä, miten hän soveltaa oppimaansa käytännössä. Jotkut varhaiskasvatuksen opettajat ovat kiinnostuneita lukemaan alan kirjallisuutta vapaa-ajallaan ja siten kehittämään ja päivittämään ammatillista tietämystään ja osaamistaan vielä työelämässä. Toki myös päiväkodit voivat tarjota koulutuksia, jotka tukevat työssä kehittymistä. Vapaa-ajan harrastuneisuutta ei voi vaatia ja on tärkeää osata tehdä vapaalla myös muitakin kuin töihin liittyviä asioita. Tämä on tärkeää jo palautumisen kannalta.

Koulutus on kehittynyt ajansaatossa. Jotta pysyy hyvänä opettajana, tulee seurata alan tuoreinta tutkimusta ja tarvittaessa päivittää omaa osaamistaan sen suuntaisesti.

Työntekijöille muodostuu vuosien kertyessä arvokasta hiljaista tietoa. On tärkeää, että nämä tiedot saadaan myös tuoreiden työntekijöiden käyttöön. Vastaavasti tuoreilla opettajilla on paljon annettavaa jo paljon nähneille konkareille. Tarvitaan dialogia, joka kasvattaa siemenistä pellon. Sadon antimet ravitsevat koko ryhmää.

Koulutuksessa oppii paljon tärkeitä asioita, joihin osaa sen myötä kiinnittää erityistä huomiota. Tästä huolimatta on myös asioita, joita koulutus ei tavoita. Näistä monet liittyvät henkilökohtaisiin ominaisuuksiin, kuten omaan persoonaan, kiinnostukseen ja asenteeseen. Sekä opinnäytetyön teoriaosuudessa että tuloksissa käsiteltiin auktoriteettia. Auktoriteetin luomiseen olisi mahdollista saada rakennusaineeksi koulutuksessa, mutta todellinen kasvu tapahtuu kuitenkin työelämässä. Auktoriteetin saaminen on prosessi ja auktoriteetti voi muodostua vuosien saatossa. Myös ikä voi lisätä sitä.

Osa varhaiskasvatuksen opettajan henkilökohtaisista ominaisuuksista saattavat olla melko pysyviä, vaikka niitäkin voi tietoisesti pyrkiä kehittämään. Tällaisia ominaisuuksia ovat esimerkiksi tutkimuksestamme nousseet tasapainoisuus, rohkeus, avoimuus, ennakkoluulottomuus, suvaitsevaisuus, jämäkkyys, auktoriteetti, luotettavuus, reiluus, tasapuolisuus, uteliaisuus ja aikuisen mallina oleminen lapsille.

Osa varhaiskasvatuksen opettajan henkilökohtaisista ominaisuuksista on vaihtelevia ja riippuu opettajan päivästä. Vireystila, terveys ja henkilökohtainen elämäntilanne vaikuttavat varhaiskasvatuksen opettajan mielialaan. Myös puute sijaisista, kollegan poissaolo ja kiire voivat näkyä opettajan jaksamisessa ja toiminnassa. Jos aikuisella on esimerkiksi päänsärkyä, hän voi kertoa siitä lapsille. Näin lapset voivat paremmin ymmärtää, ettei opettajan erilainen olemus johdu heistä. Henkilökohtaisen elämän asiat olisi hyvä osata unohtaa työpaikalla ja työasiat kotona, mutta se voi olla haastavaa. Varhaiskasvatuksen opettajan tulee huolehtia omasta hyvinvoinnistaan ja työkyvystään, jotta hän voi olla hyödyksi myös muille. Aina ei pysty olemaan reipas ja aktiivinen. Välillä vähempikin riittää.

Omasta mielialasta huolimatta varhaiskasvatuksen opettajan pitäisi olla ystävällinen sekä kyetä pysymään rauhallisena kiireessä ja haastavissa kasvatustilanteissa. Toisaalta on hyvä, että aikuinen pystyy näyttämään tarvittaessa myös esimerkiksi vihantunteita ja pysymään samalla turvallisena aikuisena. Jos lapsi esimerkiksi heittää sinua hiekalla naamaan, osoitat, ettei se ole hyväksyttävää ja miltä se sinusta tuntuu. Tilanteen käsittely johtaa sovintoon. Lasten on hyvä oppia, että kaikenlaiset tunteet ilosta suruun ovat sallittuja ja kuuluvat elämään. Tunteista ei mene rikki. On myös tärkeää oppia, ettei muita saa rikkoa tunteiden vallassa.

Alan työkokemuksen määrä ja myös vanhemmuus saattavat vaikuttaa varhaiskasvatuksen opettajan tietoihin ja taitoihin toimia lasten kanssa. Vanhemmuuden kautta lapsen ikävaiheet tulevat tutummiksi kuin vain teoriaa lukien. Vanhempana perehtyy lasten maailmaan ja lapsia kiinnostaviin asioihin henkilökohtaisella tasolla ja saa samalla myös hyötyä työhön varhaiskasvatuksessa. On kuitenkin muistettava, että varhaiskasvatuksessa työskentelee myös työssään loistavia henkilöitä, jotka eivät ole vanhempia tai eivät edes halua saada omia lapsia. Tärkeintä on, että varhaiskasvatuksen opettaja pitää lapsista. Työ itsessään opettaa ja teoria vähitellen punoutuu käytännön kanssa käytännölliseksi käyttöteoriaksi. Lapseton varhaiskasvatuksen opettaja voi olla työssään energisempi kuin kollega, jolla itsellään on kotona pieniä lapsia.

Voidaanko jotain opettajassa olevaa ominaisuutta tai piirrettä nostaa toisen yläpuolelle vai ovatko kaikki samanarvoisia? Onko esimerkiksi pedagogisuus vai ihmisyyys arvokkaampaa?

Opettaja voi olla teoreettisesti taitava, mutta käytännössä etäinen. Mille annetaan suurin painoarvo, pedagogiselle taitavuudelle vai välittävälle persoonalle? Ehkei ole tarpeen erottaa näitä kahta toisistaan, sillä ne tukevat toisiaan ja molempia tarvitaan hyvässä opettajuudessa. Ilman pedagogista johtajuutta opettaja ei eroa hoitajasta tai avustajasta, jotka omalta osaltaan tekevät arvokasta työtä ryhmässä. Onko opettajan työn tärkeä kahtiajakoisuus, pedagogisuus ja läsnäoleva aikuinen, mahdollista saavuttaa varhaskasvatuksen nykyisillä resursseilla ilman, että toinen puoli kärsii?

Vanhemman tai lapsen näkökulmasta on ratkaisevaa, että lapsi tulee kohdatuksi arvokkaana ja tärkeänä ihmisenä, eikä etäisenä opetuksen kappaleena. Pedagogiikka on turhaa, jos aikuinen ei ehdi olla läsnä lapselle. Myös Anttilan ja Kuhmosen (2015, s. 34) tutkimuksen tuloksissa muutamat vanhemmista korostivat, ettei koulutus takaa lapsista välittämistä ja että koulutusta tärkeämpää on se, miten lapsiin suhtaudutaan. Yksi vastaajasta myös totesi, että koulutus voi joskus "sokeuttaa" erilaisille asioille, esimerkiksi lapsen näkemisen ihmisenä.

Varhaskasvatuksen opettaja ei voi olla kaikkea samaan aikaan; esimerkiksi olla läsnä, pedagoginen, suunnitelmallinen, arvioiva ja havainnoiva. On päätettävä, mihin panostaa milloinkin ja on tärkeää luottaa omaan tiimiin. Jokainen tiiminjäsen tuo omaa osaamistaan ryhmätoimintaan. Kukaan ei voi täyttää yksin kaikkia varhaskasvatuksen vaatimuksia ja osa-alueita täydellisesti. Onkin hyvä jakaa vastuuta ja pohtia, mikä on realistista ja riittävän hyvää. Myös Hulmi (2020, s. 2) totesi hyvää varhaskasvatuksen opettajaa tutkiessaan, että hyvältä opettajalta vaaditaan monia asioita, mutta kaikkea ei kuitenkaan tarvitse osata.

8.2 Luotettavuus, eettisyys ja kestävä kehitys

Tieteellinen tutkimus tulee suorittaa hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti, jotta tutkimus on eettisesti hyväksyttävä ja luotettava sekä tuloksiltaan uskottava. Tutkimuksessa tulee noudattaa tiedeyhteisössä tunnustettuja toimintatapoja. Niihin kuuluvat rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä, tulosten tallennuksessa ja esittämisessä sekä tutkimusten ja niiden tulosten arvioimisessa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012, s. 6)

Olemme pyrkineet edellä mainittuihin tärkeisiin toimintatapoihin, jotta tutkimus olisi mahdollisimman luotettava ja uskottava.

Eettisyys on periaatteellinen lähtökohta, joka ohjaa tutkimuksen tekoa. Jo tutkimuksen aihe ja tehtävän määrittely ovat eettisiä kysymyksiä. Eettisyyttä voidaan myös ottaa huomioon läpikäymällä tutkimuseettisiä määräyksiä. Tutkimuksen luotettavuus on keskeinen kysymys tutkimuksen raportoinnin kannalta. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 20) Perehdyimme tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta ohjaaviin määräyksiin ja otimme ne huomioon aineistoa hankkiessa ja tuloksia raportoidessa.

Omat kokemukset, käsitykset ja ennakkoluulot kannattaa purkaa, ennen kuin alkaa käsittelemään epäsuoraa aineistoa, jossa tulkintoja tuotetaan kohtaamatta henkilöä itseään. Tällöin pystyy toimimaan eettisemmin aineiston kokoamisessa, kun on tietoinen tulkintaan vaikuttavista henkilökohtaisista tekijöistä. (Vilkka, 2021, s. 124) Olemme molemmat olleet töissä ja harjoittelussa varhaiskasvatuksessa, joten meille on muodostunut omanlaiset käsityksemme hyvästä varhaiskasvatuksen opettajasta. Ennen kyselytulosten saamista perehdyimme aikaisempiin tutkimuksiin. Olemme myös etsineet aihepiirin kirjallisuudesta vastauksia siihen, millainen on hyvä varhaiskasvatuksen opettaja. Tiedostamme, että työkokemuksemme, aiemmat tutkimukset ja aihepiirin lähdekirjallisuus vaikuttavat kaikki taustalla ennakkokäsityksinä kyselyn tuloksiin tarttuessa, kyselyä analysoitaessa ja johtopäätöksiä tehdessä. Otimme nämä asiat huomioon tutkimusta tehdessä.

Laadullisessa tutkimuksessa arviointia voi lähestyä kokonaisluotettavuuden käsitteen avulla, jolla myös arvioidaan luotettavuutta ja yleistettävyyttä, mutta hieman toisesta näkökulmasta. Arviointia voi lähestyä myös siten, että tarkastelee yleisellä tasolla luotettavuuteen ja hyvään tieteelliseen käytäntöön liittyviä periaatteita. (Vilkka, 2021, s. 183) Kokonaisluotettavuutta arvioidessa arvioidaan aineiston ja lähteiden laatua, johon vaikuttavat aineiston kokoamisen huolellinen suunnittelu, toteutus ja lähdekritiikki (Vilkka, 2021, s. 186).

Käytimme tiedonhaussa, erityisesti aiempia tutkimuksia haettaessa, Finna-palvelua, Theseusta sekä Google Scholaria. Etsimme tietoa keskeisillä käsitteillä sekä opinnäytetyön

eri sisältöjen mukaan. Englanninkieliset hakusanat, hakulauseet ja tietokannat varmistettiin Hämeen ammattikorkeakoulun kirjaston tietoasiantuntijalla, vaikkakin päädyimme lopulta käyttämään vain suomenkielistä aineistoa yhtä mukaan laskematta. Jätimme pois vanhimmat lähteet, sillä varhaiskasvatukseen liittyvät tiedot ovat osittain päivittyneet vuosien varrella. Osassa vanhemmista kirjoista oli kuitenkin tietoa, jotka olivat mielestämme myös tähän päivään sopivia.

Olemme käyttäneet aikaisempaa tutkimuksena niin sanottua ”harmaata aineistoa” eli opinnäytetyötä, koska hyvästä varhaiskasvatuksen opettajasta löytyi melko vähän aiempia tutkimuksia. Käytimme Anttilan ja Kuhmosen (2015) opinnäytetyötä, jossa käsiteltiin kattavasti esikouluikäisten lasten ja heidän vanhempinsa näkemyksiä hyvästä lastentarhanopettajasta. Opinnäytetyön tulokset olivat uskottavia.

Omia taitoja ja kykyjä oppia asioita prosessin aikana on hyvä myös arvioida, jotta osaamattomuus ei vaikuta luotettavuuteen (Vilka, 2021, s. 186). Olemme kumpikin tehneet aiemmassa koulutuksessamme, ohjaustoiminnan artomi (AMK), opinnäytetyöt kuusi vuotta sitten. Tätä opinnäytetyötä tehdessä meillä oli vielä melko hyvin muistissa, miten opinnäytetyötä tehdään, vaikka edelliset työt olivat toteutustavaltaan hyvin erilaisia. Aiemman kokemuksemme lisäksi perehdyimme nykyisiin opinnäytetyön ohjeistuksiin perusteellisesti sekä kävimme vahvistamassa osaamistamme opinnäytetyöryhmässä ja kirjoittamispaikassa.

Laadimme tehtävälistan opinnäytetyöprosessin tehtävistä ja vaiheista sekä aikataulun, jossa pysyimme. Suunnittelimme ja toteutimme aineiston hankinnan opinnäytetyöhömmö sopivaksi. Teimme aineistonhankintasuunnitelman (Liite 1), jossa käsitelimme aineistonhankinnan menetelmät ja aineiston muodon, aineistojen säilytyksen opinnäytetyöprosessin aikana sekä aineistojen käsittelyn opinnäytetyön valmistuttua. Haimme tutkimusluvan kaupungilta ennen opinnäytetyön tutkimuksen tekemistä.

Ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettisyyden taustalla ovat ihmisoikeudet ja tutkittavien suoja. Tutkijan täytyy selvittää tutkittaville tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja mahdolliset riskit. Tutkimukseen osallistumisen täytyy olla vapaaehtoista, eikä siihen

osallistuville pitää aiheutua vahinkoa. Tutkimuksessa saatu tieto tulee pitää luottamuksellisena ja osallistujien identiteetti täytyy pysyä salassa. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, ss. 20, 149–150)

Emme keränneet henkilötietoja, joten kyselyn vastauksista ei käynyt ilmi esimerkiksi työntekijöiden taustakoulutusta. Kyselyn alussa informoimme tiiviisti vastaajia opinnäytetyön aiheesta ja tavoitteista sekä kerroimme keräävämmme aineistoa varhaiskasvatuksen työntekijöiltä. Selvitimme vastaajille tutkimukseen osallistumisen olevan vapaaehtoista, osallistumalla he antavat tutkimusluvan, tietoja käytetään vain tähän tutkimukseen ja niitä säilytetään luottamuksellisesti, henkilötietoja ei kerätä sekä aineisto poistetaan tutkimuksen valmistuttua. Lopussa oli yhteystietomme, mikäli jollekin tulisi kysyttävää tutkimuksesta.

Tutkimuskyselymme lähetettiin 50:lle varhaiskasvatuksen työntekijälle, joista vain 11 vastasi kyselyyn. Viimeiseen kysymykseen tuli 10 vastausta, muuten vastaajat vastasivat kaikkiin kysymyksiin. Anttilan ja Kuhmosen (2015, s. 3) opinnäytetyön aineisto koottiin teemahaastattelulla 17 lapselta ja kyselylomakkeella 8 vanhemmalta. Hulmin (2020, ss. 5–6) kandidaatintutkielman sähköiseen kyselylomakkeeseen vastasi 129 varhaiskasvatuksen opettajaksi opiskelevaa. Aineistoa tuli niin paljon, että hän päätyi jättämään monivalintakysymyksen pois tulosten analyysistä ja pohdinnasta. Mietimme, olisiko tutkimustuloksemme erilainen, jos kyselyyn olisi vastannut nykyistä useampi henkilö. Laadullisessa tutkimuksessa vastaukset alkavat tietyssä vaiheessa toistaa itseään, eikä uutta tietoa enää muodostu eli kylläntymispiste täyttyy (Vilka, 2015, s. 152). Tuomi ja Sarajärvi (2018, s. 99) kirjoittavat, että Bertaux'n, Eskolan ja Suorannan (2014) kokemukset kylläntymispisteestä vaihtelevat, mutta yleisesti ottaen voidaan todeta, että aineiston kylläntymiseen riittää noin 15 vastausta. Meillä tämä määrä ei ihan täyttynyt, mutta kylläntymistä alkoi tapahtua jo 11 vastauksella. Tulostemme luotettavuutta lisää se, että ne ovat hyvin samansuuntaisia aiemmin aiheesta tehtyjen tutkimusten kanssa. Pyrimme vahvistamaan kaiken saamamme tutkimusaineiston aikaisemmilla tutkimuksilla ja teoriolla.

Olemme huomioineet opinnäytetyössämme sosiaalisesti kestävä kehityksen ajatuksen. Sosiaalisesti kestävällä kehityksellä tarkoitetaan hyvinvoinnin edellytysten siirtymistä

sukupolvelta toiselle. Se vähentää hyvinvointiin, terveyteen ja osallisuuteen liittyvää eriarvoisuutta. Sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja ekologinen kestävyys ovat tärkeitä sosiaalisesti kestävässä kehityksessä. (THL, 2021) Sosiaalisen kestävyuden tavoitteisiin kuuluu hyvä koulutus. Varhaiskasvatus on Suomessa osa koulutusjärjestelmää. Sosiaalinen kestävyys pyrkii takaamaan kaikille tasa-arvoisen ja laadukkaan koulutuksen sekä mahdollisuuden elinikäiseen oppimiseen. (Kestävä kehitys, 2021)

Teimme opinnäytetyöllämme näkyväksi hyvän varhaiskasvatuksen opettajan osaamiseen ja toimintaan liittyviä piirteitä. Haluamme omalta osaltamme vaikuttaa siihen, että varhaiskasvatuksen opettajat ovat mahdollisimman hyviä työssään ja edistävät sosiaalisesti kestävä kehitystä. On tärkeää, että perheille pystytään tarjoamaan tasa-arvoinen ja laadukas varhaiskasvatus, joka mahdollistaa elinikäisen oppimisen mahdollisuuden. Oulasmaan ja Riihosen (2013, s. 97) mukaan varhaiskasvattajilla on mahdollisuus vaikuttaa omalta osaltaan siihen, minkälainen tuleva sukupolvi tulee olemaan, sillä he tutustuttavat lapset yhteiskunnan ja ympäristön normeihin, kulttuuriin, arvoihin sekä arjen taitoihin. Varhaiskasvattajat vaikuttavat esimerkiksi siihen, miten tulevat sukupolvet näkevät erilaisuuden, perheen, yhteisöllisyyden, koulutuksen tai työn.

8.3 Jatkotutkimusaiheet

Opinnäytetyöprosessin alussa mietimme, että tutkisimme sekä vanhempien, lasten että varhaiskasvatuksen kasvattajien näkemyksiä hyvästä varhaiskasvatuksen opettajasta. Näin olisimme saaneet mahdollisimman laajasti näkemyksiä aiheesta. Varhaiskasvatuksen opiskelijoiden käsityksiä hyvästä varhaiskasvatuksen opettajasta oli tutkittu aikaisemmin Tampereen yliopiston kandidaatintutkielmassa (Hulmi, 2020). Myös esikouluikäisten lasten ja heidän vanhempiansa näkemyksiä asiasta oli selvitetty Laurea-ammattikorkeakoulun opinnäytetyössä (Anttila & Kuhmonen, 2015). Esikouluikäisiä nuorempien lasten käsityksiä aiheesta olisi ollut haastavaa selvittää. Emme löytäneet aikaisempia tutkimuksia varhaiskasvatuksen työntekijöiden eli opettajien, hoitajien ja avustajien käsityksistä aiheesta, joten rajasimme tutkimuksemme näkökulman tähän.

Opinnäytetyömme tutkimuksessa selvitettiin, millaisia asioita varhaiskasvatuksen työntekijät pitävät tärkeinä varhaiskasvatuksen opettajan ominaisuuksissa ja toiminnassa sekä mitä he toivovat varhaiskasvatuksen opettajalta. Tarkoituksena oli, että tutkimus ja siitä syntyvä juliste, jossa on tiivistettynä kyselyn tulokset, vahvistavat varhaiskasvatuksen opettajien tietoisuutta näistä asioista. Tutkimus tarjosi mahdollisuuden päiväkotiarjen ja työyhteisön kehittämiseen.

Opinnäytetyömme, tutkimuksemme ja nykyisen uutisoinnin myötä on käynyt selväksi, että varhaiskasvatuksessa eletään haastavaa aikaa. Varhaiskasvatuksen opettajista on suuri pula kaikkialla Suomessa, työntekijöitä ei saada pysymään varhaiskasvatuksessa ja työ on muuttunut entistä haastavammaksi. On harmillista, etteivät sosionomit saa jatkossa varhaiskasvatuksen opettajan pätevyyttä. Yhdestä tämän työn tekijästä valmistuu varhaiskasvatuksen sosionomi ja toisesta täysin samalla koulutuksella tämän lisäksi varhaiskasvatuksen opettaja, koska hän on aloittanut opinnot aiemmin.

Päädyimme tutkimaan hyvää varhaiskasvatuksen opettajaa varhaiskasvatuksen sosionomin sijaan, sillä varhaiskasvatuksen sosionomi on niin tuore nimike, että sen tehtäväkuva muotoutuu vielä. Hyvään varhaiskasvatuksen opettajaan liittyviä asioita pystyy monelta osin soveltamaan myös varhaiskasvatuksen sosionomiin. Sosionomin työrooli tulee kirkastumaan tulevien vuosien aikana, ja sitten on hyvä tutkia erikseen hyvää varhaiskasvatuksen sosionomia.

Jatkotutkimusaiheina olisi hyvä selvittää seuraavia:

- Miten Hyvän varhaiskasvatuksen opettajan resepti vaikutti varhaiskasvatuksen opettajiin, työyhteisöön ja arkeen?
- Miten Hyvän varhaiskasvatuksen opettajan resepti -julistetta voi hyödyntää opettajan itsereflektion ja kasvun välineenä?
- Millainen työnantaja ja työympäristö saavat varhaiskasvatuksen opettajat pysymään työssään?
- Miten varhaiskasvatuksen opettajan työssäjaksamista voidaan tukea?
- Millainen on hyvä varhaiskasvatuksen sosionomi?

8.4 Opinnäytetyöprosessi ja ammatillinen kasvu

Opinnäytetyöprosessissa perehdyimme laajasti aihepiirin kirjallisuuteen, varhaiskasvatussuunnitelmaan, varhaiskasvatukseen, aiempiin tutkimuksiin sekä teoriaan tutkimuksen tekemisestä. Raporttia kirjoittaessa sai syventyä hyvään varhaiskasvatukseen ja varhaiskasvatuksen opettajaan käsitteinä. Opinnäytetyöprosessi vahvisti ryhmätaitoja, sillä opinnäyte tehtiin parityönä. Prosessin hallintataidot kehittyivät, ja aikataulusta pidettiin kiinni. Opinnäytetyö oli prosessina työläs, haastava ja itsekuria vaativa, mutta myös erittäin opettava, mielenkiintoinen ja mukaansatempaava.

Opinnäytetyön tekeminen oli motivoivaa, koska sitä tehdessä tunsivat tekevänsä jotain hyödyllistä niin omaksi pääomaksi kuin myös työelämää varten. Tutkimuksen tekeminen lisäsi tietoa aiheesta. Pohdimme hyvän varhaiskasvatuksen opettajan ominaisuuksia ja toimintaa tutkijan roolin lisäksi myös oman työroolin kautta. Tuloksissa nousseita teemoja ja niiden sisältöjä vertasi omaan ammatilliseen osaamiseen, ominaisuuksiin ja toimintaan ja tarkasteli, mitkä tekijät omassa ammatillisuudessa jo toteutuvat sekä missä on vielä kehitettävää. Näiden asioiden myötä opinnäytetyöprosessi vaikutti merkittävästi tekijöiden ammatilliseen kasvuun. Tuntui hyvältä ajatus, että tuottaa sellaista tietoa, josta myös muut varhaiskasvattajat ympäri Suomea voivat hyötyä.

Jokainen lapsi on erilainen, samoin aikuinen. Hyvä varhaiskasvatuksen opettaja on sinut itsensä ja muiden kanssa. Hänen ryhmässään jokainen on tervetullut omana itsenään.

Hidas tai nopea,

ujo tai rohkea.

Itsenään on upea

ihan joka persoona.

Lauhkea tai tulinen,

valoisa tai totinen.

Sellaisenaan ihana,

tähän ryhmään sopiva.

– Hannes Leminen (18.10.2021)

Lähteet

- Aaltola, E. & Keto, S. (2017). *Empatia. Myötäelämisen tiede*. Into Kustannus Oy.
- Ahola, K., Tuisku, K. & Rossi, H. (2018). Työuupumus (burnout). Työuupumuksen ilmeneminen. *Lääkärikirja Duodecim*. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00681>
- Ahonen, L. (2017). *Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja*. PS-kustannus.
- Ahonen, L. (2017). *Vasun käyttöopas*. PS-kustannus.
- Anttila, K. & Kuhmonen, A. (2015). ”Semmonen joka huolehtii paljon lapsista” - Päiväkodin lasten ja vanhempien näkemyksiä hyvästä lastentarhanopettajasta [opinnäytetyö, Laurea-ammattikorkeakoulu]. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201504174480>
- Eerola-Pennanen, P. (2020). Kulttuurinen moninaisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.), *Varhaiskasvatuksen käsikirja* (ss. 241–254). PS-kustannus.
- Cacciatore, R., Riihonen, R. & Tuukkanen, K. (2013). Ammatilainen lasten tunteiden tulkkina. Teoksessa M. Oulasmaa & R. Riihonen (toim.), *Ammattikasvattajan kielletyt tunteet* (ss. 21–39). VL-Markkinointi Oy.
- Harkoma, S. (2.11.2018). Ryhmäsensitiivisyys varhaiskasvatuksen keskiöön. *Tutkittua varhaiskasvatuksesta*. <https://tutkittuavarhaiskasvatuksesta.com/2018/11/02/pedasens-interventiotutkimus/>
- Heinimaa, E. (2011). Reggio Emilian kunnalliset päiväkodit - pedagoginen suunnannäyttävä maailmalla. Teoksessa J. Paalasmaa (toim.), *Lapsesta käsin. Kasvatuksen ja opetuksen vaihtoehtoja* (ss. 277–282). PS-kustannus.
- Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi, R. & Siimes, U. (2016). *Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa*. PS-kustannus.

- Helenius, A. & Korhonen, R. (2005). Mitä varhaiskasvatus on? Teoksessa T. Merisuo-Storm & M. Soininen (toim.), *Opettajuuden jäljillä, Varhaiskasvatuksesta aikuiskasvatukseen* (ss. 55–68). Rauman opettajankoulutuslaitos.
- Helenius, A. & Korhonen, R. (2008). *Pedagogiikan palikat: johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen*. WSOY Oppimateriaalit.
- Helenius, A. & Lummelahti, L. (2018). *Varhaiskasvatus: perusteita*. Books on Demand.
- Hellström, M. (2010). *Sata sanaa kasvatuksesta*. PS-Kustannus.
- Hinkula, E. (17.9.2021). *Päiväkotien henkilöstömitoituksesta ei saa poiketa enää edes sairaustapauksissa – moni kunta on vaikeuksissa, kun sijaisia ei ole*. Yle Uutiset.
<https://yle.fi/uutiset/3-12102322>
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2016). *Tutki ja kirjoita*. Tammi.
- Hujala, E., Puroila, A., Parrila, S. & Nivala, V. (2007). *Päivähoidosta varhaiskasvatukseen*. Edufin.
- Hujala, E. & Turja, L. (2020). *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. PS-kustannus.
- Hulmi, E. (2020). *”Sellainen, joka aina ajattelee lasten parasta” Varhaiskasvatuksen opiskelijoiden käsityksiä hyvästä varhaiskasvatuksen opettajasta* [kandidaatintutkielma, Tampereen yliopisto]. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202004053086>
- Hämeen ammattikorkeakoulu. (2021). *Sosionomikoulutus. Sijoittuminen työelämään*.
https://huoasl.outsystemsenterprise.com/opetussuunnitelmat/OpetussuunnitelmanTiedot.aspx?CurriculumCodeInput=SOSO21A&fbclid=IwAR0_J5LZiEq0I2scLwP7YpMGjETKh7Wvth0R9FIYs0YjxE5nqA4CJwJmGiM
- Hämeenlinnan kaupunki. (2021) *Puhe- ja toimintaterapia. Puhe- ja toimintaterapeuttien toiminta*. <https://www.hameenlinna.fi/sosiaali-ja-terveys/lasten-nuorten-ja-perheiden-palvelut/lapsiperheiden-palvelutarpeen-arviointi/puhe-ja-toimintaterapia/>

- Hännikäinen, M. (2013). Varhaiskasvatus pienten lasten päiväkotiryhmissä. Hoitoa, kasvatusta vai opetusta? Teoksessa K. Karila & L. Lipponen (toim.), *Varhaiskasvatuksen pedagogiikka* (ss. 30–31). Vastapaino.
- Kalliala, M. (2012). *Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoidossa*. Gaudeamus.
- Kalliala, M. (2011). *Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa?* Gaudeamus.
- Kangas, J. (2021). *Voimauttava varhaiskasvatus. Leikkivä, osallinen ja hyvinvoiva lapsi*. Otava.
- Keltikangas-Järvinen, L. (2016). *Hyvät tyypit – Temperamentti ja työelämä*. WSOY.
- Keskinen, S. & Poikus, A. (2005). Päiväkotihenkilöstön stressinhallintakeinot vuosina 1992 ja 2000. Yhteydet yksilön ja yhteisön hyvinvointiin. Teoksessa A. Niikko & R. Korhonen (toim.), *Lapsuuden puutarhassa* (ss. 205–231). Joensuun yliopisto.
- Kestävä kehitys. (2021). *Kestävän kehityksen edistäminen. Sosiaalinen kestävä kehitys*. <https://keke.bc.fi/Kestava-kehitys/suomi/sosiaalinen/>
- Koivula, M., Siippainen, A., Eerola-Pennanen, P. & Böök, M-L. (2017). *Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia*. Vastapaino.
- Koivunen, P-L. (2009). *Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen*. PS-kustannus.
- Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. (2016). *Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille*. PS-kustannus.
- Komi, T. (2020). Opettajan vaativa arki. *Lastentarha*, 83(2), 32–36.
- Kupila, P. (2020). Varhaiskasvatuksen asiantuntijuus oppivassa työyhteisössä. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.), *Varhaiskasvatuksen käsikirja* (ss. 310–320). PS-kustannus.
- Kuula, A. (2006). *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Vastapaino.
- Kyrönlampi-Kylmänen, T. (2010). *Lapsen hyvä arki*. Kirjapaja.

- Lipponen, L., Karila, K., Estola, E., Hännikäinen, L., Munter, H., Puroila, A-M., Raittila, R., & Rutanen, N. (2013). Kokoava yhteenveto. Teoksessa K. Karila & L. Lipponen (toim.), *Varhaiskasvatuksen pedagogiikka* (ss. 176–179). Vastapaino.
- Merisuo-Storm, T. & Soininen, M. (2005). *Opettajuuden jäljillä: varhaiskasvatuksesta aikuiskasvatukseen*. Turun yliopisto.
- Müller, K. (2013). Aivot maitohapoilla. *Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim*, 129(23), 2473–2478. <https://www.duodecimlehti.fi/duo11373>
- Niemi-Murola, L. (2015). *Empatia on elinikäistä oppimista*. *Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim* 131(1), 62–67. <https://www.duodecimlehti.fi/duo12031>
- Niikko, A. & Korhonen, R. (2005). *Lapsuuden puutarhassa*. Joensuun yliopisto.
- OAJ. (2020). *Opettajana varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa*. *Minustako varhaiskasvatuksen tai esiopetuksen opettaja?* Opetusalan Ammattijärjestö OAJ. <https://www.oaj.fi/arjessa/mita-opettajan-tyo-on/opettajana-varhaiskasvatuksessa-ja-esiopetuksessa/>
- OAJ. (2019). *Varhaiskasvatuksen opettajia koskevat työaikamääräykset*. Opetusalan Ammattijärjestö OAJ. <https://www.oaj.fi/ajankohtaista/julkaisut/2019/varhaiskasvatuksen-tyo aika/>
- Opetushallitus. (2018). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018*. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf
- Opetushallitus. (2021). *Mitä on varhaiskasvatus?* <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2021). *Varhaiskasvatuksen koulutusten kehittämisohjelma 2021-2030*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:3. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-876-2>

Opintopolku.fi. (2021). *Varhaiskasvatuksen opettajakoulutus, kasvatustieteen kandidaatti (3 v). Opintojen rakenne.*

<https://opintopolku.fi/app/#!/korkeakoulu/1.2.246.562.17.18174539876>

Oulasmaa, M. & Pesonen, M. (2020). *Tunnista tyyppisi. Löydä itsesi ja muiden parhaat puolet.* Otava.

Oulasmaa, M. & Riihonen, R. (2013). Pohdinta. Teoksessa M. Oulasmaa & R. Riihonen (toim.), *Ammattikasvattajan kielletyt tunteet* (ss. 92–99). VL-Markkinointi Oy.

Peda.net. (2021). *Varhaiserityiskasvatus. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja.*

<https://peda.net/kuortane/varhaiskasvatus/v2>

Pesonen, J. (2020). *Varhaiskasvatuksen opettajan ammattieettiset ohjeet.*

Varhaiskasvatuksen Opettajien Liitto VOL.

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/332852/6a555d2b_ammattieettiset_ohjeet_1.painos_low.pdf?sequence=1

Phillipson, S., Harju-Luukkainen, H. & Garvis, S. (2018). Early childhood education and care in the 21st century – A unique global overview. Teoksessa S. Garvis, S. Phillipson & H. Harju-Luukkainen (toim.), *International Perspectives on Early Childhood Education and Care: Early Childhood in the 21st Century Vol I.* (ss. 239–246). Routledge.

<https://doi.org/10.4324/9780203730553>

Raittila, R. & Siippainen, A. (2017). Varhaiskasvatuksen pedagoginen toimintaympäristö.

Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.), *Valloittava varhaiskasvatus* (s. 283–292). Vastapaino.

Ranta, S. (2021). *Kasvun juuret – Miten tuen lapsen oppimista ja hyvinvointia?* PS-kustannus.

Riihonen, R. (2013). Ammatilaisen omat tunteet haasteena ja työkaluna. Teoksessa M.

Oulasmaa & R. Riihonen (toim.), *Ammattikasvattajan kielletyt tunteet* (ss. 41–46). VL - Markkinointi Oy.

Rinne, N. (n.d.). Sympatia ja Empatia – mitä eroa niillä on? *Sitomo.*

<https://sitomo.fi/blog/sympatia-ja->

empatia/?fbclid=IwAR2GUGNTLQVXAGIf9xXhaBwiP_ppDqqw5uroeE27HuCYUjM78Hg4Wv-3-7s

Rutanan, E. (2020) *Ammatillinen identiteetti ja pedagoginen johtajuus varhaiskasvatuksen opettajien kertomuksissa* [pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto].

<https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/69776>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). Teemoittelu. *KvaliMOTV. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.

https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html

Salminen, J. (2017). Kasvattaja lasten kehityksen ja oppimisen tukijana. Teoksessa M.

Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.), *Valloittava varhaiskasvatus* (ss. 163-176). Vastapaino.

Sandberg, E. (2021). *Pedagoginen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa*. PS-kustannus.

Siljamäki, T. (2020). Taaperoleikin taikaa. *Lastentarha*, 83(2), 20–21.

Stenberg, K. (2011). *Riittävän hyvä opettaja*. PS-kustannus.

Tarsalainen, A. (2020). Pienille parhaat opettajat. *Lastentarha*, 83(3), 32–34.

THL. (2021). *Sosiaalisesti kestävä kehitys*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

<https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/tavoitteet/sosiaalisesti-kestava-kehitys>

Tiusanen, E. (2008). Päivittäiset toiminnot päivähoitossa. Teoksessa A. Helenius & R.

Korhonen (toim.), *Pedagogiikan palikat* (ss. 79–98). WSOY Oppimateriaalit Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2012). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*.

https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Varhaiskasvatuksen Opettajien Liitto. (2021) *Lastentarha*. <https://www.vol.fi/lastentarha/>

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Vilkkä, H. (2021). *Näin onnistut opinnäytetyössä: ratkaisut tutkimuksen umpikujiin*. PS-kustannus.

Vilkkä, H. (2015). *Tutki ja kehitä*. PS-kustannus.

Liite 1: Aineistonhallintasuunnitelma

Opinnäytetyön nimi: Hyvän varhaiskasvatuksen opettajan resepti – Varhaiskasvatuksen työntekijöiden näkemyksiä opettajan ominaisuuksista ja toiminnasta

Opinnäytetyön tekijät: Hannes Leminen ja Emmi Pönniö

AINEISTON HANKINNAN MENETELMÄT JA AINEISTON MUOTO

Opinnäytetyötä varten tehtiin digitaalinen kysely, joka lähetettiin toimeksiantajan kautta täytettäväksi kolmen päiväkodin varhaiskasvatuksen opettajille, hoitajille sekä avustajille. Analysoitava aineisto oli tekstiä. Opinnäytetyössä ei kerätty henkilötietoja. Tutkimuslupa haettiin kaupungilta.

AINEISTOJEN SÄILYTYS OPINNÄYTETYÖPROSESSIN AIKANA

Opinnäytetyön tutkimusaineisto tallennettiin ja säilytettiin opinnäytetyöprosessin aikana molempien tekijöiden henkilökohtaisella tietokoneella, muistitikulla sekä Teamsin tiimikansiossa. Vain tekijät pääsivät käsittelemään aineistoa.

AINEISTOJEN KÄSITTELY OPINNÄYTETYÖN VALMISTUTTUA

Kerättyä aineistoa käytettiin ainoastaan tässä opinnäytetyössä. Aineisto tullaan tuhoamaan vuoden päästä siitä, kun opinnäytetyö on hyväksytty. Tähän asti aineisto on vain opinnäytetyön tekijöiden saavutettavissa. Aineiston säilytyksessä noudatetaan tutkimuseettisiä periaatteita.

Liite 2: Kysely

Kysely varhaiskasvatuksen opettajille, hoitajille ja avustajille

Hyvä varhaiskasvatuksen työntekijä!

Olet tervetullut osallistumaan Hämeen ammattikorkeakoulun opinnäytetyön kyselyyn aiheesta "Hyvä varhaiskasvatuksen opettaja". Keräämme tällä kyselyllä aineistoa aiheesta. Tutkimuksen tavoitteena on vahvistaa varhaiskasvatuksen opettajien ammatillista identiteettiä ja itsetuntoa sekä kehittää päiväkotiarkea ja työyhteisöä.

Kyselyyn osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja sen tekemisen voi lopettaa missä tahansa vaiheessa. Lähettämällä vastaukset kyselyyn annat luvan tutkimukseen osallistumiseen. Tietoja käytetään ja säilytetään luottamuksellisesti ja ainoastaan tätä tutkimusta varten. Henkilötietoja ei kerätä, eikä vastauksista näy, kuka on vastannut kysymyksiin. Kyselystä muodostunut aineisto poistetaan tutkimuksen valmistuttua.

Kyselyyn pääsevät vastaamaan varhaiskasvatuksen opettajat, hoitajat sekä avustajat. Tutkimuksessa ei eritellä vastaajien taustakoulutusta. Jokaisella työntekijällä on omaa arvokasta tietoa ja kokemusta tutkittavasta aiheesta. Vastauksesi ja näkökulmasi ovat tärkeitä.

Kiitos tutkimukseen osallistumisesta!

Syksyisin terveisin
Emmi Pönniö ja Hannes Leminen
Hämeen ammattikorkeakoulun sosionomi (AMK) -opiskelijat

Jos sinulla tulee kysyttävää tutkimukseen liittyen, voit olla yhteydessä sähköpostitse.

emmi.ponnio@student.hamk.fi

...

1. Millaisia ominaisuuksia hyvällä varhaiskasvatuksen opettajalla on?

Kirjoita vastaus

2. Perustele muutamaa valitsemaasi ominaisuutta.

Kirjoita vastaus

3. Miten hyvä varhaiskasvatuksen opettaja toimii työyhteisössä, lasten kanssa ja yhteistyössä vanhempien kanssa?

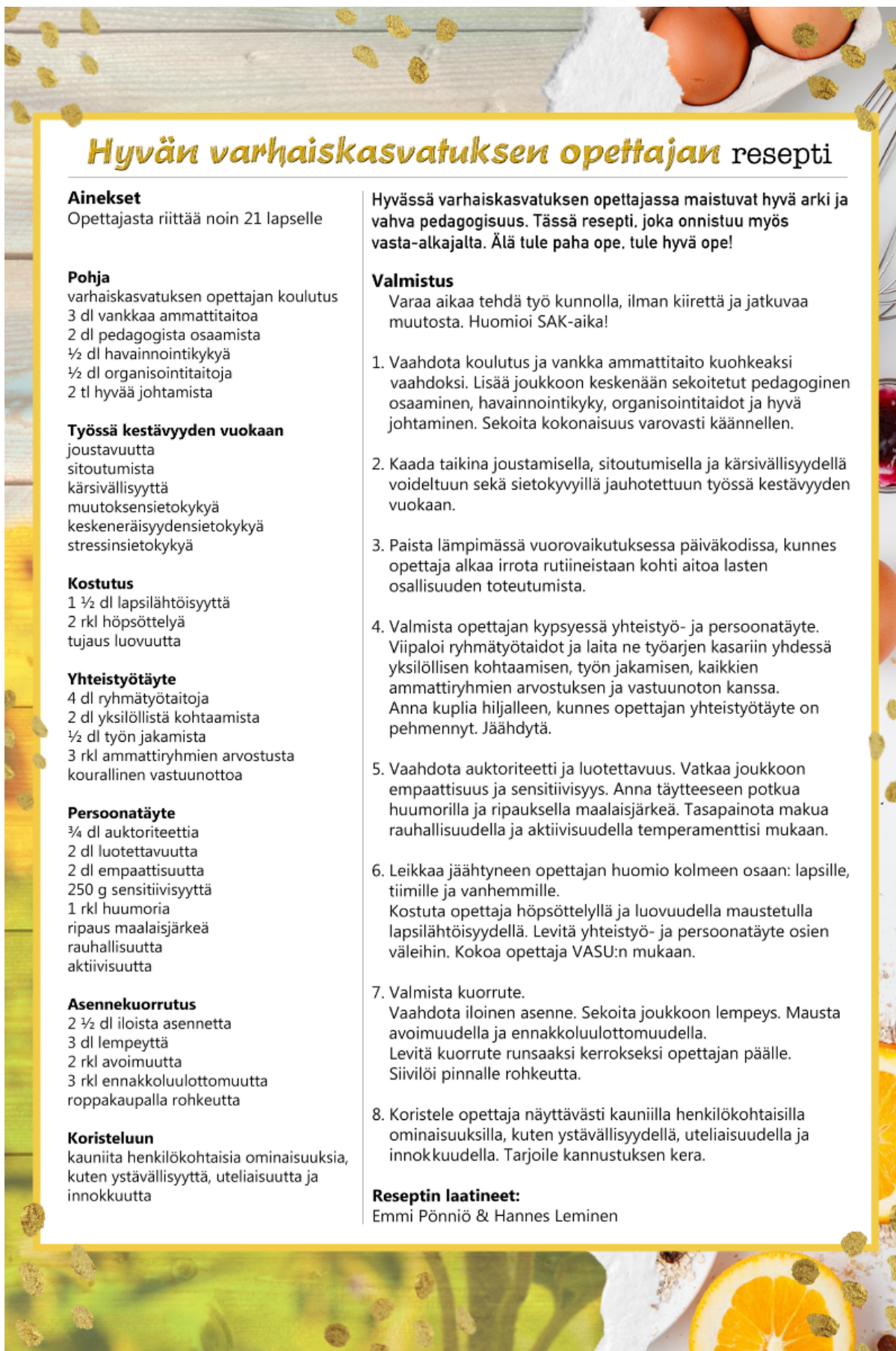
Kirjoita vastaus

4. Mitä toivot varhaiskasvatuksen opettajalta?

Kirjoita vastaus

Lähetä

Liite 3: Juliste

Hyvän varhaiskasvatuksen opettajan resepti

Ainekset
Opettajasta riittää noin 21 lapselle

Pohja
varhaiskasvatuksen opettajan koulutus
3 dl vankkaa ammattitaitoa
2 dl pedagogista osaamista
½ dl havainnointikykyä
½ dl organisointitaitoja
2 tl hyvää johtamista

Työssä kestävyiden vuokaan
joustavuutta
sitoutumista
kärsivällisyyttä
muutoksensietokykyä
keskeneräisyydensietokykyä
stressinsietokykyä

Kostutus
1 ½ dl lapsilähtöisyyttä
2 rkl höpsöttelyä
tujaus luovuutta

Yhteistyötäyte
4 dl ryhmäytötaitoja
2 dl yksilöllistä kohtaamista
½ dl työn jakamista
3 rkl ammattiryhmien arvostusta
kourallinen vastuunottoa

Persoonatäyte
¾ dl auktoriteettia
2 dl luotettavuutta
2 dl empaattisuutta
250 g sensitiivisyyttä
1 rkl huumoria
riipaus maalaisjärkeä
rauhallisuutta
aktiivisuutta

Asennekuorrutus
2 ½ dl iloista asennetta
3 dl lempeyttä
2 rkl avoimuutta
3 rkl ennakkoluulottomuutta
roppakaupalla rohkeutta

Koristeluun
kauniita henkilökohtaisia ominaisuuksia,
kuten ystävällisyyttä, uteliaisuutta ja
innokkuutta

Hyvässä varhaiskasvatuksen opettajassa maistuvat hyvä arki ja vahva pedagogisuus. Tässä resepti, joka onnistuu myös vasta-alkajalta. Älä tule paha ope. tule hyvä ope!

Valmistus
Varaa aikaa tehdä työ kunnolla, ilman kiirettä ja jatkuvaa muutosta. Huomioi SAK-aika!

- Vaahdota koulutus ja vankka ammattitaito kuohkeaksi vaahdoksi. Lisää joukkoon keskenään sekoitetut pedagoginen osaaminen, havainnointikyky, organisointitaidot ja hyvä johtaminen. Sekoita kokonaisuus varovasti käännellen.
- Kaada taikina joustamisella, sitoutumisella ja kärsivällisyydellä voideltuun sekä sietokyvyillä jauhotettuun työssä kestävyiden vuokaan.
- Paista lämpimässä vuorovaikutuksessa päiväkodissa, kunnes opettaja alkaa irrota rutiineistaan kohti aitoa lasten osallisuuden toteutumista.
- Valmista opettajan kypsyessä yhteistyö- ja persoonatäyte. Viipaloi ryhmäytötaitot ja laita ne työarjen kasariin yhdessä yksilöllisen kohtaamisen, työn jakamisen, kaikkien ammattiryhmien arvostuksen ja vastuunoton kanssa. Anna kuplia hiljalleen, kunnes opettajan yhteistyötäyte on pehmennyt. Jäähdytä.
- Vaahdota auktoriteetti ja luotettavuus. Vatkaa joukkoon empaattisuus ja sensitiivisyys. Anna täytteeseen potkua huumorilla ja ripauksella maalaisjärkeä. Tasapainota makua rauhallisuudella ja aktiivisuudella temperamenttisi mukaan.
- Leikkaa jäähtyneen opettajan huomio kolmeen osaan: lapsille, tiimille ja vanhemmille. Kostuta opettaja höpsöttelyllä ja luovuudella maustetulla lapsilähtöisyydellä. Levitä yhteistyö- ja persoonatäyte osien väleihin. Kokoa opettaja VASU:n mukaan.
- Valmista kuorrute.
Vaahdota iloinen asenne. Sekoita joukkoon lempeys. Mausta avoimuudella ja ennakkoluulottomuudella. Levitä kuorrute runsaaksi kerrokseksi opettajan päälle. Siivilöi pinnalle rohkeutta.
- Koristele opettaja näyttävästi kauniilla henkilökohtaisilla ominaisuuksilla, kuten ystävällisyydellä, uteliaisuudella ja innokkuudella. Tarjoile kannustuksen kera.

Reseptin laatineet:
Emmi Pönniö & Hannes Leminen